

IDRIJSKI RAZGLEDI

II. LETO

31. MARCA 1957

STEV. 1

Marsal Tito — prvi častni občan Idrije

Izdaja Mestni muzej v Idriji. — Uredniški odbor: Lado Božič, Janez Jerman, inž. Ivan Gantar, Stanko Murovec, Slavica Božič, Zinka Turk. — Odgovorni urednik Srečko Logar. — Izhaja vsake tri mesece. — Celoletna naročnina 200 din, za inozemstvo 300 din. — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni predal 11, telefon: Idrija 35, tekoči račun pri Narodni banki, Idrija, štev. 652-T-108, telegram: Idrija muzej. — Tiska tiskarna: Časopisno založniškega podjetja »Primorski tisk« — Koper. — Za tiskarno Franc Zdešar.

P 489/2.1954

P 1180/1967

OB ZAKLJUČKU JUBILEJNEGA IN GOSPODARSKEGA LETA 1956

Predsednik Občinskega ljudskega odbora Lado Božič je imel na seji dne 27. decembra 1956 naslednji slavnostni govor:

Tovariši in tovarišice, spoštovani gostje, draga mladina!

Letošnje jubilejno in gospodarsko leto se bliža svojemu zaključku. Mislim, da je prav, če ob tem zaključku pregledamo našo letos prehojeno pot, naše uspehe in neuspehe ter nekatere pomanjkljivosti, bodisi objektivnega ali subjektivnega značaja, ki so zapreka in ovira našemu pospešenemu razvoju in napredku. Prav svečano priliko današnjega dne izkoriščam, da bi osvetlili ne vse, ampak samo nekatere osnovne probleme našega življenja in dela, ker so prav ti tesno povezani drug z drugim in v celoti tvorijo jedro našega ustvarjanja in razvoja. Ti problemi so: razvoj in razmah družbenega upravljanja v naši komuni (ne bom se spuščal v probleme delavskega samoupravljanja v naših gospodarskih organizacijah), naša investicijska dejavnost, to je metarialna osnova družbenega upravljanja in končno vprašanje našega človeka, njegovega družbenega napredka, čemur je bilo posvečeno letošnje jubilejno leto naše kulturne in prosvetne dejavnosti v preteklosti in sedanjosti.

Menim, da ni treba ponovno razglablјati o namenu in pomenu našega novega komunalnega sistema, njegovega začetka in smeri njegovega nadaljnega razvoja. O vsem tem sem na tem mestu nekajkrat že govoril. Naš današnji namen je, analizirati konkretne uspehe in neuspehe v razvijanju našega družbenega upravljanja v okviru komune in s tem naš prispevek skupnosti.

Od ustanovitve komune je poteklo šestnajst mesecev. Prav gotovo je ta doba že prilično dovolj dolga, da bi lahko vsaj grobo ocenili delo in napredek našega družbenega upravljanja.

Pred 16 meseci je bil izvoljen naš ljudski odbor kot začasni ljudski odbor in kot tak še vedno živi in dela. Odbor šteje 43 članov, od katerih je po poklicu 12 delavcev, 15 uslužbencev, 8 kmetov, 1 obrtnik, 3 gospodinje in 4 upokojenci. Socialna struktura našega odbora kaže ugodnejšo sliko, saj je 25 odbornikov delavskega, 3 obrtniškega, 2 namoščenskega, 1 trgovskega porekla, 5 je malih kmetov, 6 srednjih in 1 velik kmet. Socialna struktura je torej zadovoljiva, zadovoljiva je tudi politična, saj je 28 odbornikov članov ZKS, ostali pa so člani SZDL. Manj zadovoljiva pa je udeležba žena v od-

boru, saj so samo tri, medtem ko mladincev sploh nimamo. Te pomanjkljivosti bo treba v bodoče popraviti in prav tako izboljšati razmerje med poklicem uslužbencev in delavcev, tem slednjim v korist.

Kljub takemu stanju je treba priznati, da ima sedanji odbor kot celota mnogo dobrih osnov za delo, to so širine razgledanosti, perspektivnost, razumevanje za razvoj in — kar je glavno — veliko sproščenost, ki se kaže v razgibanih diskusijah, v temeljitih obravnavanjih problemov in v mnogostranih predlogih ter v skupnem reševanju nalog. Vse to kaže, da vlada v odboru široka demokracija in živahna iniciativa, kar mora biti osnova v našem novem komunalnem sistemu. Poudariti pa moramo tudi še vestnost in točnost v udeležbi na sejah. Povprečna udeležba na sejah je 35 odbornikov ali 81%, ostali procenti pa predstavljajo opravičeno odsotnost in le v redkih primerih začasno neopravičenost.

Pod takimi subjektivnimi pogoji je bilo doslej 15 sej občinskega ljudskega odbora in od teh ena svečana seja. Za te seje je bilo skupno predlaganih 233 točk dnevnega reda. Največ točk dnevnega reda je bilo na eni seji 45, najmanj pa dve in to na svečani seji. Povprečno bi prišlo na eno sejo 15 točk.

Povpreček bi nam nekako ustrezal za kvalitetno in neutrudljivo sejo, dejanska slika pa je drugačna.

Preveč natrpan dnevni red znižuje kvaliteto seje in sposobnost živega sodelovanja odbornikov. Vsaj delno bi lahko opravičili to z nujnostjo reševanja zadev in z dobro pripravo samega materiala v aparatu, svetih in komisijah.

Takemu številu točk dnevnih redov sledi kot nujna posledica tudi temu primerno število sprejetih sklepov: 435, od katerih je 126 dolgoročnega značaja v zvezi s poročili in s temeljito obravnavo posameznih panog naše dejavnosti. Povprečno število na eni seji sprejetih sklepov je 20. Največ je bilo na eni seji sprejetih 45 sklepov, najmanj pa 2 na svečani seji.

Izvrševanje sklepov redno kontroliramo na prihodnjih sejah; sedaj ob novem letu pa bo treba napraviti pregled nad izvršitvijo vseh do danes sprejetih sklepov. Omeniti moram, da se aparat v polni meri trudi, da bi sklepe izvedel od seje do seje in da na tem področju vlada živa zainteresiranost ter zdravo tekmovanje. Le eno pomanjkljivost bo treba odpraviti; to je realizacija dolgoročnih sklepov, ki nam morajo bdeti

prav tako vedno pred očmi in katerim mora biti posvečena nepretrgana in večno čuječa skrb.

Posebno skrb je posvečal ljudski odbor na svojih sejah celotni problematiki, stanju in bodočemu razvoju posameznih panog naše dejavnosti ter naši lokalni zakonodaji. Kompleksno je odbor obravnaval problematiko našega kmetijstva, komunale, stanovanjskega vprašanja, zdravstva, socialnega skrbstva, zaščito družine, dela in delovnih odnosov, turizma in gostinstva, prosvete in kulture ter šolstva. Nепretrgoma pa obravnava splošne gospodarske probleme, finančne in splošne zadeve. Le ene zadeve še ni obravnaval, to je problematike naše obrti, ki je sicer zelo važen in pereč problem v naši občini. Le deloma bi to zakasnitev opravičil s stanjem in zmogljivostjo našega aparata. To bo treba ne glede na težkoče vsekakor popraviti v doglednem času in tako spopolniti vrzel v našem delu. Problematiko naše industrije, prometa in gradbeništva pa obravnavamo vsako leto dvakrat in sicer ob sprejemanju družbenega plana, ko razpravljamo o preteklem in bodočem letu, ter za prvo polletje posebej. Na te kompleksne obravnave se nanaša onih 126 sklepov dolgoročnega značaja, ki so pravzaprav smernice nadaljnjega razvoja posameznih panog našega dela.

Druga skrb našega odbora je bila posvečena naši lokalni zakonodaji. Do sedaj je odbor sprejel 71 občinskih odlokov, 27 pa jih je razširil na novo področje občine in podaljšal njihovo veljavnost iz prejšnje zakonodajne dobe. Tako je danes v veljavi 98 občinskih odlokov, kar je res ogromno število. To število bo najbrž koga presenetilo ob vprašanju njihovega izvajanja v življenju in njihove kontrole nad izvrševanjem. Vse odloke sicer objavljamo na oglasnih deskah in one, ki niso samo internega značaja, tudi v naših »Idrijskih razgledih« z namenom, da bi tako postali dostopni našim občanom in deloma jih tudi odborniki razlagajo na raznih sestankih državljanov. Težje je vprašanje kontrole izvajanja. Dejstvo je, da nimamo nekih posebnih kontrolnih organov in tudi naše inšpekcijske službe so na tleh. V sistemu naše široke demokracije in družbenega upravljanja ne kaže ustvarjati nekih policijskih organov, temveč se zanašamo na naše družbene organizacije in na zavest naših občanov v prepričanju, da razumejo, da tudi ta naša zakonodaja skrbi in varuje interese naše komunalne skupnosti in vsakega občana posebej. Sicer nismo še daleč na tem področju, vendar stvari padajo na rodovitna polja. Treba bo še ojačiti vzgojno delo v naših organizacijah in s tem bo

rastla tudi zavest ter prizadevanje vsakega posameznika za izvajanje posameznih odlokov.

Kljub pomanjkanju strokovnega kadra pri sestavljanju odlokov ni bilo posebnih primerov nezakonnosti. Po nadzorstveni pravici je predlagal OLO samo odpravo odloka o preprečevanju manjše škode na poljih, vrtovih in gozdovih, ker so vse te stvari zajete v splošnem državljskem zakonu, ki velja baje že od Marije Terezije, katerega pa žal ne poznamo. Odlok o uničevanju kolo-radskega hrošča pa je bilo treba popraviti le v formalnem oziru. OLO je zahteval tudi odpravo dveh sklepov, ki sta se nanašala na rudniško mizarnico in gostišče Kavarno, ker sta bila formalno nepravilna. S ponovnim sklepom smo to tudi popravili. Drugih nadzorstvenih ukrepov ni bilo, kar vsekakor potrjuje pravilnost našega dela.

Aktivno zainteresiranost in življenjsko prizadevnost ljudskih odborov dokazuje živahna in na vsaki seji nad 60 % udeležba v razpravljanju o poročilih, predlogih itd. Zdravo ocenjevanje in kritično presojo predlogov svetov in komisij s strani ljudskih odborov dokazujejo odklonitve predlogov, ki so jih postavili sveti ali komisije kot neprimerne ali pa ne dovolj dognane. Tako je ljudski odbor na V. seji odklonil predlog gos-podarske komisije o spremembi družbene-ga plana, na VI. seji predlog sveta za šolstvo o dodatkih na hospitacijskih šolah, predlog sveta za komunalne zadeve in komisije za volitve in imenovanja o razrešitvi in imenovanju cestnega odbora, na VIII. seji predlog sveta za stanovanjske zadeve in komisije za volitve ter imenovanja o razrešitvi in imenovanju članov sveta, na X. seji predlog sveta za delo in komisije o razrešitvi članov sveta, na XI. seji predlog odloka o pokopališkem redu, ki ga je predložil svet za komunalne zadeve, na XII. seji predlog komisije za pregled zaključnih računov o odobritvi bilanc KZ Idrija, Spodnja Idrija in na XV. seji predlog sveta za finance o dodelitvi zemljišča KDZ Bukovica, predlog sveta za stanovanjske zadeve, da se postavijo lončene peči v novi zgradbi na Trgu M. Tita, predlog sveta za komunalne zadeve o prenosu osnovnih sredstev električnega omrežja Vojsko itd.

Poleg odklonitev pa beležijo naše seje ogromno predlogov za spremembo in dopolnitev predlogov svetov in komisij, katerih naštevaje dejansko ni mogoče, saj skoraj ni predloga važnejšega pomena, ki ne bi doživel spremembe ali dopolnitve s strani ljudskih odborov. Tako je na primer spre-menil predlog sveta za stanovanjske zadeve o stanovanjskih okoliših in predlog sveta za

gospodarstvo o višini odstotka za plačni sklad od prometa v gostinstvu itd.

Dopolnil je n. pr. predlog o organizaciji in sistemizaciji delovnih mest v upravi, o kategorizaciji cest IV. reda, o dolgoročnem načrtu komunalnih naprav, o nekaterih zadevah prosvete, turizma in gostinstva itd.

Poleg tega ljudski odborniki samoiniciativno sprožijo razpravo o posameznih zadevah kot na primer o pomenu ustanovitve komisije za čipkarstvo, o organizaciji dela in poslovanju podjetja »Rempod«, o letošnjih proslavah, o ustanovitvi kluba itd.

Vse to so razveseljiva dejstva, ki dokazujejo živost upravljanja, prizadeto poseganje ljudskih odbornikov v delo in življenje ter potrjujejo pravilni razvoj našega komunalnega sistema.

Na sejah dajajo svoja poročila sveti in komisije. Poročila dokazujejo njihovo življenjsko moč, njih pomen in sposobnost za reševanje svoje problematike. Tako je do danes po številu poročil na sejah ljudskega odbora najmočnejši svet za družbeni plan in finance, ki je doslej poročal ljudskemu odboru šestintridesetkrat. Če k temu dodamo še poročila komisije za proračun, ki je preastla v svet, moramo dodati še 10 poročil, torej je svet poročal šestinštiridesetkrat. Vse to dokazuje veliko odgovornost in obsežnost dela tega sveta. Sledi mu svet za splošne zadeve, ki je poročal odboru dvajsetkrat. Po formiranju sveta za finance pa se je njegov delokrog zmanjšal za proračunske in zemljiške zadeve. Kot tretji je na vrsti svet za komunalne zadeve, ki dokazuje s svojimi 19 poročili važnost problematike naše komunale in s tem seveda tudi svojo zakonitost. Svet za gospodarstvo je prav tako imel pred formiranjem sveta za finance širši delokrog in je doslej poročal petnajstkrat. Iz prvotnih upravnih zadev prehaja ta svet na področje analiz naših gospodarskih organizacij, dejavnosti njihovega stanja in bodočega razvoja.

Pereče stanovanjsko vprašanje v mestu dokazuje 11 poročil sveta za stanovanjske zadeve. Ta svet ima dejansko najtežavnejše delo in je odvisen od gradenj novih stanovanj, na drugi strani pa nosi breme pritiska od strani reflektantov na stanovanja. Njihova stanovanjska komisija doživlja krizo, ker nihče od članov te komisije, ki so ljudski odborniki, noče sprejeti mesta predsednika. Toda problematika sveta ni samo v dodeljevanju novih stanovanj in čakanju na to, kar bo ljudski odbor zgradil. Obstoje možnosti nadzidav, adaptacij, preurejevanj, možnost gradenj s strani podjetij, spodbujanje privatne iniciative, formiranje zadrug za gradnjo stanovanj itd. V tem mora biti jasna

perspektiva za več let, saj so materialne možnosti dane v stanovanjskem skladu.

Svet za zdravstvo je poročal osemkrat. Poleg reševanja vsakdanjih nalog bo moral zajeti široko problematiko zdravja naših ljudi, vprašanje naših zdravstvenih ustanov, kadra in družbenega upravljanja v teh ustanovah.

Poleg stanovanjskega vprašanja je najvažnejše vprašanje naših šol, saj je svet za šolstvo poročal sedemkrat na naših sejah. Najvažnejše je in bo še nekaj časa materialno vprašanje. Kljub temu, da vsako leto prispevamo našemu šolstvu skromen prispevek, nismo prišli še daleč. Z razširitvijo namena stanovanjskega sklada bomo verjetno lahko kaj več nudili za gradnjo in urejevanje šol, vendar bo treba stvar pametno vsklajevati s stanovanjskim vprašanjem.

Svet za turizem je do svoje razformacije petkrat poročal ljudskemu odboru, svet za kmetijstvo pa trikrat. Ta svet je bil formiran šele v drugem polletju letos in ni izpolnil naših nad in pričakovanj. Na svojih sejah rešuje samo konkretne probleme, ki zadevajo posamezne kmete, kot n. pr. sečnja lesa in gozdnih razredov. To ni reševanje našega kmetijstva in kmetijske proizvodnje, kar bi morala biti njegova osnovna naloga. Tudi poročilo o kmetijski problematiki, ki ga je pred njim podal gospodarski svet, mu je najbrž tuja. Ne obravnava tudi vprašanja kmetijskih zadrug in izvajanja njihovih delovnih planov. Te pomanjkljivosti bo moral začeti svet v novem letu popravljati in probleme reševati tako, kot jih nakazuje naša družbena politika.

Tudi svet za prosveto in kulturo je poročal ljudskemu odboru samo trikrat. Priznati moramo, da je njegova problematika težka in zamotana, saj zadeva na področju široke kulturne dejavnosti na ovire pretežno subjektivnega značaja in na vzgojno delo, ki ni in ne more biti stimulirano z direktnim plačilom. Kaj malo, ali danes še nič, je požrtvovalnih in pridnih kulturno-prosvetnih amaterjev. Treba bo začeti pri naših najmlajših, četudi za ceno navideznega javnega premora. V tem je perspektiva, delo in bodoči uspehi.

Ostanejo končno še trije sveti, to je svet za socialno varstvo, ki je poročal dvakrat, svet za delo in delovna razmerja, ki je poročal enkrat, in svet za varstvo družine tudi z enim poročilom.

Težišče dela sveta za soc. politiko je bilo v glavnem pri socialnih podporah in izplačevanju drugih socialnih dajatev. Menim, da je okrog nas mnogo mnogo problemov s področja socialne politike, ki jih ne vidimo in ne rešujemo. Krivda leži tudi na aparatu

tega sveta, ki rešuje samo ozke probleme, ne vidi pa gozda problematike. Slične ugotovitve veljajo tudi za ostala dva sveta. Ne sloni vse samo na vprašanju sredstev. Mnogi problemi se dajo rešiti tudi brez njih ali z minimalnimi izdatki. Toda to stane malo več poglobljanja, iniciative, poleta, upornosti, žilavosti, borbenosti in vztrajnosti. Treba je neprestano iskati rešitve tako ali tako. Res da se vsega ne reši na ta način, mnogokaj pa se reši. Zadnja misel velja tudi za ostale svete, kakor tudi za naš aparat.

Še dva problema sta v zvezi z delom svetov. Prvi je vprašanje konference s predsedniki svetov. Res je, da smo imeli v prvem polletju dve konferenci, v drugem polletju pa še nobene iz teh ali onih razlogov. Krivda leži na samem predsedniku odbora, pa tudi na predsednikih svetov, ki niso dali nobene pobude za to. No, treba bo odpraviti tudi to pomanjkljivost.

Drug problem pa je v premajhni povezavi svetov navzdol. Konference s pristojnimi organi na terenu so redke. Najbolj aktiven je v tem oziru svet za šolstvo, ki je imel 4 konference s predsedniki šolskih odborov in 3 konference z upravitelji šol.

Tudi svet za prosveto je imel dve konferenci s predstavniki prosvetnih društev, svet za delo pa dve konferenci s podjetji. Dalje sta bili dve konferenci s podjetji na pobudo upravnih organov ali predsednika in tri konference s KZ na isto pobudo. Brez tesnejše povezave navzdol ni mogoče delati, zato morajo sveti iskati stike s terenom: Svet za finance s podjetji, zadrugami itd.; Svet za komunalno s podjetji, ki vrše te posle, s hišnimi sveti ter ostalimi podjetji itd.; Svet za gospodarstvo s podjetji in obrtniki; Svet za stanovanjske zadeve s hišnimi sveti, s svetom stanovanjske skupnosti, s privatniki, s podjetji; Svet za kmetijstvo z zadrugami in podjetji; Svet za zdravstvo z ustanovami in upravnimi organi; Svet za delo s podjetji in privatnimi delodajalci itd. itd. Take konference bodo razgibale same svete, množice upravnih in družbenih organov ter posameznike.

Vse to, kar sem navedel, ni kritika dela svetov, to so smernice za nadaljnje delo. Te pomanjkljivosti v našem delu nikakor ne morejo zasenčiti dosedanjega dela in uspehov posameznih svetov. Doseženi so ogromni uspehi in storjeni veliki koraki v razvoju naših svetov, to je neizpodbitno.

To nam dokazujejo tudi naslednje številke: v 12 svetih sodeluje 90 članov, od teh 22 žena. Odbornikov je v svetih 30, od teh so tri žene, sodeluje pa še 60 drugih državljanov, od teh 20 žena. Po poklicu je 17 delav-

cev, 46 uslužbencev, 1 kmet, 13 obrtnikov, 9 gospodinj in 4 upokojenici.

Najbolj značilen je poroc. med delavci in uslužbenci, kar je v veliko škodo delavcem. Mi težimo za tem, da bi pritegnili čimveč delavcev, predvsem rudarjev, na drugi strani pa opazamo na sejah svetov precejšnjo pasivnost in odsotnost članov iz vrst delavcev. Glavni vzrok bo najbrž v tem, da neradi opuščajo delo, kar pa ne bi smelo preprečevati sodelovanja v svetih in kar bo treba na ta ali oni način rešiti.

Vseh 12 svetov je imelo 117 sej s 536 točkami dnevnega reda. Največ sej je imel svet za šolstvo (16) in svet za gospodarstvo (14). Močna dejavnost drugega sveta pada v dobo, ko še nismo imeli sveta za finance, potem pa je razgibanost v svetu popustila. Nad 10 sej so imeli sveti za komunalne zadeve (12), Svet za plošno upravo (13), Svet za stanovanjske zadeve (12) in svet za socialno skrbstvo (11). Aktiven je bil tudi svet za prosveto z 9 sejami in svet za zdravstvo s 7 sejami. Svet za finance je v kratki dobi svojega obstoja imel že 6 sej, svet za turizem 4, svet za kmetijstvo tudi 4 seje. To so trije sveti, ki so doživeli spremembo med letom. Drugi je bil ukinjen, ostala dva pa na novo izvoljena sredi leta. Svet za delo je imel 6 sej in svet za varstvo družine 5 sej.

Največ točk dnevnih redov je imel svet za gospodarstvo 93, svet za komunalne zadeve 87, svet za splošne zadeve 64, svet za finance 58; pri zadnjem je treba upoštevati kratko dobo njegovega obstoja. Sledijo svet za stanovanjske zadeve 52, svet za socialno varstvo 44, svet za zdravstvo 35, svet za šolstvo 35, svet za prosveto, svet za delo in svet za urbanizem po 22, svet za varstvo družine 20 in svet za kmetijstvo 12.

Po številu sej svetov ter po številu točk dnevnega reda sklepamo na aktivnost posameznih svetov. Še boljšo sliko dobimo, če pogledamo na število sklepov, ki so jih sprejeli do sedaj. Vseh sklepov so sveti sprejeli 881. Od tega je 132 dolgoročnih. Največ sklepov je sprejel svet za splošno upravo 117 in 36 dolgoročnih, sledi mu svet za gospodarstvo 111 sklepov, svet za komunalno 103 (15), svet za šolstvo 65 (17), svet za finance 60, svet za stanovanjske zadeve 51 (6), svet za zdravstvo 49 (24), svet za kmetijstvo 32 (15), svet za delo 30 (5), svet za turizem 25 (15), svet za prosveto 16 (12) in svet za socialno skrbstvo 15 (8), pri katerem niso zajeti sklepi o podeljevanju raznih podpor.

Povprečno pade na vsak svet 73 sklepov in 44 točk dnevnega reda.

Dejstvo je torej, da so naši sveti opravili ogromno delo, da so se utrdili in popol-

noma uveljavili v našem sistemu, da samostojno rešujejo svoje probleme. Na njih samih je sedaj, da te trdne temelje še okrepijo, iščejo novih prijemov, novih oblik in novih načinov dela, predvsem pa da poglobijo svoje delo in usmerijo svoje poglede v perspektivo. Posvetijo naj polno pozornost sklepom, ki so jih sprejeli, sledijo naj celotnemu družbenemu razvoju in naj ga razvijajo.

Nekateri sveti so začeli tudi že z ustanavljanjem svojih komisij. Tako obstoji komisija za male asanacije (7 članov), komisija za razdeljevanje stanovanj (5), komisija za razdeljevanje podpor (15), komisija za telesno vzgojo (7), delovale pa so še začasne komisije za čipkarstvo, za pregled gradenj, za pregled podjetja »Remont« in za adaptacijo hiš. Teh oblik naj se sveti še bolj poslužujejo, bodisi za reševanje konkretnih vprašanj ali pa za reševanje dolgoročnih problemov. Na ta način bomo še bolj razširili naše družbeno upravljanje in pritegnili vanj vedno več državljanov.

Poleg tega so se začeli nekateri sveti sestajati na skupnih sejah, tako je bila ena skupna seja sveta za stanovanjske in sveta za komunalne zadeve s 3 točkami dnevnega reda in 3 sprejetimi sklepi. Prav tako sta imela skupni seji svet za gospodarstvo in svet za komunalne zadeve in sprejela 4 sklepe. To obliko skupnih sej bo treba še bolj uporabljati, saj se vse panoge našega življenja tako močno prepletajo med seboj, da jih dejansko včasih ni mogoče do kraja razmejiti.

Ljudski odbor ima tudi že odborniške ter upravne komisije in odbore. Prvih je 5 z 21 člani, upravnih komisij je 23 s 185 člani, 3 upravni odbori skladov imajo 19 članov in 4 upravni odbori zavodov pa 26 članov, skupaj je 35 organov z 251 člani.

Delo odborniških komisij je tesno povezano z delom svetov in plenumi ljudskega odbora. Vse zadeve, ki jih predlagajo sveti, gredo skozi odborniške komisije, ki potem nastopajo na sejah ljudskega odbora.

Spričo velike dejavnosti ljudskega odbora na področju naše zakonodaje je razumljivo veliko delo odborniške komisije za predpise in organizacijska vprašanja, ki je dajala svoja poročila na sejah kar petinštiridesetkrat, sledi ji komisija za gospodarstvo s 27 poročili. Komisija za volitve je poročala dvanajstkrat, komisija za prošnje in pritožbe dvakrat in mandatno imunitetna komisija enkrat.

Končno je omeniti še tajnikova poročila o izvrševanju sklepov ljudskega odbora. Teh poročil je bilo 12 in tajnikovo poročilo o

delu upravnih organov. Predsednik je imel do sedaj tri poročila.

Omenjam še komisijo za revizijo socialnih podpor, ki šteje 21 članov in je imela 1 sejo; komisijo za lesno industrijo, ki je imela tri seje; komisijo za predvojaško vzgojo z 2 sejama; cestni odbor z 1 sejo; upravni odbor sklada za štipendije z več sejami, upravni odbor stanovanjskega sklada z 1 sejo.

Delavni sta tudi komisija za uslužbenska vprašanja, komisija za požarno varnost, druge komisije pa še niso stopile v akcijo, ali zaradi značaja svojega dela ali pa so bile šele pred kratkim imenovane.

Tako komisija za pomoč obsojencem, komisija za narodno obrambo, komisija za izvenarmadno vzgojo, ki obstoji že dalj časa, pa ni delala iz subjektivnih vzrokov, ter upravni odbor NB, ki je imel v novi formaciji 1 sejo.

Vse te stvari dokazujejo, da se naša socialistična demokracija krepko razvija ter da se je naš komunalni sistem širokega družbenega upravljanja že bogato razmahnil in uživa razumevanje in sodelovanje občanov.

Tako je v okviru ljudskega odbora. Drugo pa je vprašanje povezave ljudskih odbornikov s terenom in obratno. Vsi smo člani teh ali onih organizacij ali pa celo vseh. Menim pa, da tu še nismo vsega naredili in da se vsi ne trudimo dovolj, da bi to povezavo okrepili. Na zborih in sestankih organizacij preredko vidimo odbornike, tako se pritožujejo tudi državljanji, še redkeje pa jih na množičnih sestankih slišimo. Celo za zbere volivcev je težko najti odbornike za poročevalce. Dejstvo je tudi, da premalo skrbimo za njihovo vzgojo. Res je, da morajo posebno odborniki slediti našemu razvoju. Je pa spet res, da imamo ogromno napisanega materiala, le da ga odborniki ne izkoriščajo za razlago med volivci. Ni rečeno, da je potrebna za to posebna govorniška sposobnost. Najboljša je preprosta domača beseda, samo da je trezna in resna. Mnogo pa je osebnega kontakta odbornikov z ljudmi. Tudi na ta način je mogoče pojasnjevati in vzgajati. Vendar pa morajo biti ljudski odborniki s tem, kar sklepamo na sejah, dobro seznanjeni, da potem prav zagovarjajo sklepe odbora, ki so jih sami izglasovali in da ne podlegajo raznim vplivom. Včasih se zgodi, da ne znajo zagovarjati tega, o čemer so sklepali in sklenili na seji. To so sicer redki primeri, vendar so.

Zato je potreben korak naprej. Zaživeti mora naš klub in druge oblike medsebojnega izobraževanja in izpopolnjevanja.

Povezava terena v obratni smeri pa je še precej šibka. Ni predlogov, ni pobud s strani

državljanov, niti s strani političnih, gospodarskih in družbenih organizacij. Prve so dale le dva predloga, druge pa 7 predlogov. Ljudski odbor je vse osvojil.

Tudi na naših sejah, ki so javne in javno sklicane, ne opažamo navzočnosti državljanov, če ne izvzamemo redkih primerov, ko je šlo za osebne interese. Zanimanje za delo ljudskega odbora je treba vzbuditi, to pa je naloga naših organizacij. Neposredna povezava odbora z volivci so zbori volivcev. Ti so bili v tem letu trikrat sklicani, skupno je bilo 39 zborov volivcev. Žal moramo ugotoviti, da ne potekajo tako, kot želimo. Predvsem šepa udeležba. Zaradi premajhne udeležbe v mnogih primerih zborov sploh ni bilo. Prvikrat so potekali na vseh 15 sedežih z 10 % udeležbo vseh volivcev, o čemer sem že poročal. V drugi seriji zborov volivcev so izpadli zbori v Črnem vrhu, v II. rajonu v Idriji in na Vojskem. Na vseh ostalih zborih pa je udeležba občutno porastla. Tako n. pr. v Šebreljah od 40 na 70, v Zavratcu od 28 na 46 itd. V tretji seriji pa so izpadli trije zbori volivcev, tako kot v drugi. O udeležbi zadnjih zborov ni podatkov, ker so zapisniki, kolikor smo jih prejeli, zelo pomanjkljivi.

Prvi in zadnji zbori volivcev so bili sklicani na pobudo občinskega ljudskega odbora, drugi pa na pobudo krajevnih odborov. Poleg tega je Krajevni odbor Dole sklical še dva zbora volivcev, na katerih so razpravljali o uvedbi krajevnega prispevka za elektrifikacijo vasi.

Zbori volivcev so razpravljali o delu občinskega in krajevnih odborov, o kmetijstvu, šolstvu, prosveti, komunalni, o družbenem planu in proračunu. Na prvih dveh serijah zborov je bilo sprejetih 77 sklepov in 8 priporočil občinskemu odboru. Od zadnjih zborov še nimamo vseh zapisnikov. Sklepe takoj izvlečemo in jih damo v reševanje, o izvršitvi pa poročamo na prihodnjih zborih. Diskusija na zborih je živahna, posebno na podeželju. V mestu smo zabeležili na zadnjem zboru I. rajona odločno prelomnico. Razvila se je živahna diskusija, kakršne nismo pričakovali in smo bili zato tega naravnost veseli. Upamo, da smo prebili led in da bodo prihodnji zbori živahnejši.

Krajevnih odborov imamo 13 z 99 člani. Od teh je 25 občinskih odbornikov in 74 ostalih državljanov. Po naših podatkih so imeli krajevni odbori doslej 50 sej in sprejeli 72 sklepov. Kompetence krajevnih odborov so določene v statutu. Izven teh nimajo drugih. Letos sta imela samo dva v proračunu določena sredstva za komunalne naprave, t. j. Črni vrh in Spodnja Idrija. Za vse ostale pa je bila določena skupna in majhna vsota za

komunalno dejavnost. Dohodkov, ki izvirajo iz področja krajevnih odborov, krajevni odbori niso imeli. Krajevni odbori obravnavajo na svojih sejah vse probleme svojega področja in pomagajo občinskemu odboru pri raznih akcijah; pri popisu živine, določanju podpor, organizaciji kmetijske šole, skrbniških zadevah, dajajo informacije itd. Doslej ni občinski odbor razveljavil še nobenega njihovega sklepa. Ugotoviti pa moramo, da so bili krajevni odbori bolj aktivni v prvem polletju kot v drugem. Dolžnost ljudskih odbornikov, članov krajevnih odborov je, da pospešijo njihovo delo. S predsedniki krajevnih odborov smo imeli letos dve konferenci. S tem načinom sodelovanja bo treba nadaljevati.

Nadaljnja oblika našega družbenega upravljanja so šolski odbori. Teh imamo 27 s 197 člani. Po poslanih podatkih, ki pa niso točni in končni, so imeli doslej 73 sej. Najživahnejši je odbor na osnovni šoli v Idriji z 9 sejami, šolska odbora v Zadlogu in Zavratcu pa sta imela po 6 sej, le za Gor. Kanomljo in gimnazijo v Črnem vrhu ter za vajensko šolo nimamo podatkov. Zelo verjetno pa je, da so imeli vsi več sej, ker je njihova aktivnost živa, ne samo v vprašanih materialnega značaja, ampak se tudi že sami lotevajo vzgojnih vprašanj.

Hišnih svetov smo imeli letos 129 s 470 člani (350 moških in 120 žena), od teh je 214 delavcev, 93 uslužbencev, 77 gospodinj, 71 upokojujencev in 7 drugih. Svet stanovanjske skupnosti pa ima 20 članov. V stanovanjsko skupnost je vloženih 138 zgradb s 668 stanovanji in 54 poslovnimi prostori. Medtem ko je bilo v preteklem letu le malo aktivnih hišnih svetov, se je letos njihovo število povečalo. Njihovo delo jasno opažamo, še bolj konkretno pa bomo videli pozneje, ko bomo govorili o investicijski dejavnosti.

Med najmlajšimi organi družbenega upravljanja so potrošniški sveti. Mnogi so bili ustanovljeni šele pred kratkim in to na pobudo samih potrošnikov, kar je razveseljivo dejstvo. Danes imamo v mestu samem 13 potrošniških svetov s 65 člani. Sveti delajo in se redno sestajajo, popolnejše poročilo pa bodo poslali svetu za gospodarstvo po novem letu.

Ob zaključku lahko ugotovimo, da se je družbeno upravljanje v naši občini zelo razvilo, razgibalo in že daje tudi svoje plodne sadove.

V vseh teh organih sodeluje preko 1.000 državljanov.

Ko ugotovimo tak vzpon našega družbenega upravljanja, pa moramo že ugotoviti nekatere objektivne faktorje, ki zavirajo na-

daljni razvoj in razmah našega družbenega upravljanja:

1. preozka materialna osnova,
2. birokratske težnje v odnosih med skupnostjo komun in komuno in
3. možnost prenosa nadaljnjih kompetenc na občine.

Spričo neobjektivnih kriterijev pri dodeljevanju in kontingentiranju budžetskih in ostalih sredstev komuni, smo prišli v nekaj zastoj v razgibanosti vseh organov družbenega upravljanja od svetov do krajevnih in šolskih odborov. S tem nočem trditi, da je samo materialna baza osnova komunalnega sistema, ker bi bilo napačno, če ne bi videli predvsem človeka, ki upravlja stvari in na celi fronti prevzema vodstvo v upravljanju stvari. Trdim, da imam oba za enakopravna nosilca družbenega upravljanja. Tu pa potem prihajamo v protislovje. Človek raste in se razvija, materialni pogoji upravljanja pa zaostajajo. Iz tega nujno sledi, da se mora materialna osnova razširiti in dvigati z razvojem človeka, ki je nosilec družbenega upravljanja. To je pojav, ki ga danes že čutimo na svojih plečih in ga bo treba odpraviti, če nočemo, da bo razvoj družbenega upravljanja obstal.

Danes organi razpravljajo, sklepajo, nimajo pa materialne možnosti, uresničevati svoje sklepe. Logično je, da če hočeš nekaj upravljati, moraš tudi nekaj imeti. Zato družbeno upravljanje ni fraza ali abstrakten pojem, ampak krepak faktor z materialno osnovo, je trdna realnost v razvoju.

Druga ovira je dejstvo, da je skoraj vsaka stvar, bodisi iz dela upravnega aparata ali pa družbenih organov, vezana na formalno odobritev nadrejenega aparata ali organa. To je vzrok, da se stvari ne rešujejo ekspeditivno, ampak po birokratsko, po ovinkih, kar vsestransko ovira delo ter onemogoča napredek družbenih in upravnih organov tam, kjer so ti že dovolj razviti. Tudi te stvari bo treba odpraviti in onemogočiti birokratizacijo in centralizacijo. Onemogočiti je treba primere, ki dišijo po preteklosti, primere, ko kaže organ ali oseba nadrejenega foruma težnjo, nastopati kot šef uslužbenstva občine, pa nima za to nobene zakonske osnove, kvečjemu v svoji osebni ambiciji in v vsemogoči centralistični tendenci. Nujno je onemogočiti, da te vrste organ odreja dostavljanje vseh odločb v upravnem postopku na prvi instanci, to je komuni, v svojo evidenco in nadzorstveno pravico, za kar ni zakonite osnove, ker sedanje občine niso več podaljšana roka okraja, kakor so bili nekoč KLO. Tega za sedaj še ne moremo posplošiti, treba pa je take tendence zatreti že v kali in onemogočiti njihovo vzrast.

Nasprotno pa želimo in pričakujemo vsestranske pomoči, toda tovariške, ne birokratske, ne v obliki diktata, ki je nasproten socialističnim odnosom.

In končno gre za prenos nadaljnjih kompetenc, ki jih lahko upravlja občina ali onih, ki jih je neka občina v davnih ali sedanjih časih že opravljala. Z novim sistemom so bile povečane pravice in pristojnosti nerazvitih občin, zmanjšane pa pravice razvitih občin in občin s posebnimi pravicami. Razmejitev pristojnosti med občino in okrajem, ki sicer predstavlja v splošnem velik napredek, ne ustreza v popolnosti občinam, posebno močnejšim, in stiska področje dela v mnogih važnih vprašanjih. To nas žene v težkoče, v okornost ter k dvojnemu delu občin in okrajev. Razvite občine so zelo razmahnile svojo dejavnost in lahko rešujejo preko svojega širokega družbenega upravljanja vse gospodarske, socialne, zdravstvene, komunalne, prosvetne in šolske ter druge probleme. Tu ni več vprašanja kadra, saj sami štipendiramo 27 štipendistov, ki bodo v doglednem času prišli na občino. Zato bo treba čimprej urediti stvar in imeti pred očmi razvite občine, ki jih je veliko, imajo pa manjše pristojnosti kot prej, čeprav so se teritorij, prebivalstvo in problematika zelo povečali.

Najvažnejše spremembe na področju gospodarstva se nanašajo na dohodke, finančno inšpekcijo in odobravanje bilanc. Težišče dela pri pobiranju dohodkov od prebivalstva in iz gospodarstev je na občini. Vendar je to delo kakor ladja brez krmarja in krmila. Uprava za dohodke ne more s kontrolo obračunov zahtevati plačilo dohodkov iz gospodarstva. Zato so ti dohodki izven naših kompetenc, ker je finančna inšpekcija centralizirana na okraju. Občina ne pozna stanja v podjetjih in je zaradi tega delo nemogoče, ker smo dejansko odrezani od podjetij in ne moremo hitro ter izdatno posegati. Zato je nujno, da tudi občina dobi finančno inšpekcijo, da bi tako stalno poznala stanje v podjetjih, vedela, kako se razvijajo in kakšni so najvažnejši problemi, ki jih je tam treba reševati.

Drugo je vprašanje odobravanja zaključnih računov podjetij. Zaključni računi prikazujejo celotno poslovanje podjetij in z njimi se opravlja končna razdelitev in ugotavljanje dohodka. Zaključni račun nam služi tudi pri sestavljanju družbenega plana, ki ga dela in sprejme občina. Doslej odobravamo samo nekaj bilanc in sicer za gostinjska podjetja, trgovine in obrtna podjetja, ostale pa odobrava okraj. Ta jih pa zaradi velikega števila bilanc pregleduje samo formalno in zato površno. Z vseh vidikov je

nujno prenesti odobravanje vseh bilanc na občino.

Ista zadeva je tudi z inšpekcijo dela. Za nekatere posle okraj lahko pooblasti organe občine. Prav tako velja tak predpis za finančno inšpekcijo. Če pa je že tako, potem ni nobenega razloga, da ne bi mogle in smele obstajati vse vrste inšpekcij tudi na občini. Saj so podjetja in ustanove na teritoriju občine. Če pa obstajajo vse inšpekcije pri občini, potem je samo ob sebi razumljivo, da morajo obstajati tudi komisije za plače.

Nadaljnji problem je vprašanje tako imenovanih šol okrajnega značaja, ki ga najbolj čutijo šole same. Razbijanje pristojnosti na področju šolstva med okrajem in občino ne ustreza stvarnim potrebam mesta ali občine in koristim enotnosti vodstva šolske politike na področju občine.

Uspešneje, kompleksno bi se reševali vsi problemi šolstva, če bi bile vse pristojnosti na občini. Okraj dejansko ne more voditi naše gimnazije, niti vajenske šole in ostalih. Edina vez je proračun, ki pa je zgolj birokratska vez in povzroča upravam šol ter šolskim odborom same težave, nepotrebne poti in, kar je glavno, nerazumevanje za potrebe in razvoj teh šol.

Neumestna je trditev, da vse občine ne morejo upravljati srednjih šol. Dejstvo je, da manjše in nerazvite občine nimajo srednjih šol; imajo jih samo močnejše in razvitejše. To ne velja samo za šole, ampak za vse druge ustanove.

Manjše občine niso mogle v preteklosti razvijati teh šol in ustanov, močnejše pa so jih in jih še bodo.

Vzemimo konkreten primer naše gimnazije. Pred 55 leti je tedanji občinski odbor zgradil poslopje sedanje gimnazije na svojo pobudo in z lastnimi sredstvi. Realko pa je ustanovil že leta 1896 s svojo ustanovno listino. Šolo in poslopje je vzdrževal sam. Po osvoboditvi je ustanovil nižjo gimnazijo in si leta 1947 pridobil tudi višjo. Tako šolo je upravljal do lanskega leta, ko je bila prenešana na okraj. Isto velja za vajensko in gozdarsko šolo.

Ob tej priliki omenjam še ustanovo posredovalnice za delo. Občinski odbor je že leta 1901 ustanovil svojo posredovalnico za delo. Sedanje pristojnosti sicer določajo ustanovitev posredovalnice za delo pri občinskih ljudskih odborih, v praksi pa se ne morejo formirati kot samostojni organi, ampak le kot referat v gospodarskem oddelku.

To so veliki nesmisli v dobi našega razvitega socialističnega družbenega upravljanja in jih bo treba odpraviti.

V zvezi s šolami je odprto tudi vprašanje šolske inšpekcije. Naše šolstvo zahteva vsakodnevno skrb in pomoč za vzgojo in razvoj otrok, za razvoj šol samih ter poglobitev in izboljšanje vodstva in upravljanja. Te stalne strokovne skrbi pa zaradi pomanjkanja občinske šolske inšpekcije ni, okrajna inšpekcija pa zaradi oddaljenosti in zaradi prevelikega števila šol ne more opravljati svojih poslov tako, kot bi bilo nujno in zaželeno.

Navedel sem samo nekaj primerov, ki kažejo na zavore našega nadaljnjega dela in razvoja tako v upravnih kakor v družbenih organih.

Iz vsega tega sledi, da občina, ki ima razvito družbeno upravljanje in vse funkcije kontrole, lahko opravlja vse posle in povezavo z gospodarstvom, ustanovami in prebivalstvom. Zato je treba posle prenesti na občine in tako omogočiti ljudskim odborom samostojno reševanje vseh problemov.

Načelno je pravilen enoten kriterij za vse občine, ker ne more biti občin z manjšimi in večjimi pravicami. Občine naj vodijo vse sektorje gospodarstva in družbene dejavnosti na svojem področju in dobijo tako vse pravne in dejanske pravice.

To bi zares izenačilo vse občine. Zato je nujno, da imajo vse razvite občine svoje ustrezajoče organe, kar bi olajšalo delo občin in okraju. Tako bi okraj lahko opravljal svoje osnovne naloge regulatorja in nadzorstvenega organa občin in občinskih organov.

Drugi problem je vprašanje gospodarskih in negospodarskih investicij na področju občine v letošnjem letu. Sredstva, ki so bila vložena, objekti, ki so bili zgrajeni, in oprema, ki je bila nabavljena, dokazujejo rast našega gospodarstva ter rast in dvig našega življenjskega standarda. S temi sredstvi so gospodarili naši samoupravni in družbeni organi, in rezultati, ki so doseženi, dokazujejo sposobnost in napredek v gospodarjenju naših organov ter njihovo borbo za napredek posameznih področij našega življenja.

Celotna sredstva, ki smo jih vložili v našo investicijsko dejavnost, znašajo 676 milijonov, kar res ni majhna vsota. Za samo gospodarstvo je bilo porabljenih 363 milijonov, za negospodarske investicije pa 213 milijonov dinarjev. Tu ni všteti privatni sektor.

Na področju gospodarstva je bil najmočnejši investitor naš rudnik, ki je za svojo modernizacijo, raziskovanja in druga manjša dela porabil preko 300 milijonov dinarjev. Te investicije se nanašajo v glavnem na modernizacijo notranjega in zunanjega prevoza in večjih popravil v znesku 186 milijonov, na novo separacijo 89 milijonov, na raziskovalna dela 16 milijonov, na montažo žičnice

3 milijone in na gradnjo arhiva skoraj 6 milijonov dinarjev. Tako je bila zgrajena nova žičnica, ki bo odpravila cestno železnico, nova separacija, ki bo nadomestila sedanjo. V celoti pa pomenijo te investicije zmanjšanje stroškov, odpravo ovir za razvoj mesta in boljše poslovanje rudnika samega. Investicije so končane, objekti zgrajeni in v teh dneh smo priča njihovega poskusnega obratovanja, kar pomeni velik praznik za kolektiv, za mesto in celotno občino in družbo.

Drugi najmočnejši naš investitor je gozdarstvo in lesna industrija. Najmočnejše so investicije v gozdne poti. Nove gozdne ceste in večja popravila starih cest nam omogočajo boljše izkoriščanje ter nego in obnovo gozdov, istočasno pa nam odpirajo lažji dostop v nove predele naših prirodnih krasot. Tako nam nova pot v Kramaršico, za katero je bilo letos potrošenih 14 milijonov dinarjev, utira pot v nove predele naših gozdov in omogoča nadaljnji razvoj našega turizma. Ta pot nam bo odprla zgodovinske Klavže, ob katerih naj nastane novo gorsko jezero in ob njem nove turistične postojanke. Tudi stare privatne poti ali poti v splošnem ljudskem premoženju so bile deležne popravil. Za prve je bilo potrošenih preko 3 milijone, za druge skoraj 5 milijonov dinarjev, skupaj torej za gozdne komunikacije preko 22 milijonov dinarjev. Za obnovo, nego, varstvo gozdov in drevesnice pa je bilo vloženih preko 11 milijonov, od tega samo za obnovo in nego privatnih gozdov in gozdov splošnega ljudskega premoženja okrog 9 milijonov dinarjev. Sama lesna industrija pa je investirala 7 milijonov za prevozna sredstva, za notranjo organizacijo proizvodnega procesa in popravilo stavb. Skupno vloženih investicij je bilo v gozdarstvo 33 milijonov in v lesno industrijo 7 milijonov. To da skupaj 40 milijonov dinarjev.

Mnogo manjša sredstva so bila vložena v ostale panoge našega gospodarstva. V gradbeništvo blizu 2 milijona, v promet in trgovino nad 10 milijonov, za prevozna sredstva, opremo in izboljšanje lokalov. V gostinstvo smo vložili komaj en milijon, za izboljšavo našega kina in za preureditev novih prostorov komunalnega podjetja nad 1 milijon ter za razna raziskovalna dela na področju občine 6 milijonov dinarjev.

Med investicijami za družbeni standard je najvažnejša stanovanjska graditev, za katero pa je bilo vloženih le skupnih 24,5 milijonov dinarjev. Značilno za letošnje leto je, da nismo pričeli z novogradnjami. Vzrok temu je bil pozno sprejet družbeni plan, dolga negotovost za sredstva skladov, pomanjkanje načrtov in premajhne kapacitete gradbenih podjetij.

Občinski ljudski odbor je letos vložil za dovršitev trgovske hiše in Nagodetove hiše skupno 14 milijonov, za prvo 3 milijone in za drugo 11 milijonov, rudnik pa nekaj nad 1 milijon dinarjev za drugo hišo. Tako sta bili letos obe stavbi končani in naseljeni. Trgovska hiša nas stane 96,910.732 din in ima 16 stanovanj, štiri trgovske lokale in bančne prostore, druga pa 21 milijonov, od katerih je rudnik prispeval skoraj 9 milijonov dinarjev. Ta hiša ima 4 stanovanja, ambulanto, garsonjero in 3 trgovske lokale. Sredstva so bila najeta kot posojilo iz stanovanjskega sklada; za prvo hišo v višini 9 milijonov, za drugo v višini 12 milijonov, medtem ko je ostalih 9 milijonov za drugo zgradbo prispeval rudnik iz svojih sredstev. Ostala sredstva za prvo hišo pa je finansiral ljudski odbor v prejšnjih letih. Gozdna uprava je letos končala stavbo v Podreteji z 2 milijoni dinarjev stroškov. Preurejena stavba stane v celoti 12 milijonov dinarjev. Poleg tega pa je vložila v svoje gozdarske hiše še 1 milijon dinarjev. Ostali investitorji so bili na področju stanovanjske graditve Kooperativa s skoraj 1 milijonom, privatniki za nove gradnje nad pol milijona, privatniki in hišni sveti za dograditev stavb 2 milijona in za popravilo hiš nad 3 milijone dinarjev.

V ostale investicije družbenega standarda je bilo vloženih za nadaljevanje del na rekonstrukciji vodovoda v mestu 1,7 milijona, za ceste IV. reda 1,3 milijona, za vzdrževanje ulic in kanalizacije 2,5 milijona, za javno razsvetljavo 700.000 din, za pokopališče 530 tisoč dinarjev, za novi park na starem pokopališču in za vzdrževanje parkov 560.000 dinarjev, za vzdrževanje vodovoda 600.000 dinarjev, za sanacijo plazu v Rožni ulici 530 tisoč dinarjev, za vzdrževanje komunalnih naprav v Črnem vrhu 150.000 din, v Spodnji Idriji 250.000 din, v ostalih vaseh 100.000 din ter za vzdrževanje grobov padlih borcev 150 tisoč dinarjev.

Na področju šolstva je bilo investiranih 3,3 milijona, v glavnem v vajenski dom in v mestno osnovno šolo. Na področju zdravstva: za dom onemoglih preko 1 milijona, za zdravstveni dom in bolnico blizu 3 milijone, za bolnico za duševne bolezni preko 164 milijonov, v katerih je zajetih tudi skoraj 8 milijonov za ureditev vodovoda v Česnici.

Tudi investicijska dejavnost društev je bila živahna; investicije so znašale preko 6 milijonov dinarjev. Največ je gradilo Ribiško društvo. Zgradilo je novo ribjo valilnico za 4,5 milijona dinarjev. Nova valilnica je važen prispevek k našemu vodnemu gospodarstvu in ima svoj velik pomen tudi za razvoj našega turizma. Turistično društvo je

skrbelo za nadaljnjo ureditev našega zabavišča »Mejca« in vložilo za to 800.000 din, ŠD »Rudar« za nadaljnja dela na stadionu 500.000 din, za novo telovadišče in igrišče pa je bilo vloženih okrog 400.000 din. Ker so delala društva delno tudi s svojimi člani brezplačno, poraste vrednost vseh teh objektov. Tako n. pr. ocenjujemo vrednost novega telovadišča na skoraj 3 milijone dinarjev.

Pozabiti tudi ne smemo našega Planinskega društva, ki je letos popravilo kočo na Sivki, na Javorniku pa se je oddolžilo spominu nestorja idrijskih planincev Maksu Pirnatu s spominsko ploščo. Mladinski komite, Šahovsko društvo in Občinski sindikalni svet se lahko pohvalijo s pridobitvijo novih skupnih prostorov. Tudi Mestni muzej živahno dela, saj je uredil že več prostorov v gradu ter odprl prve razstave in zbirke.

Ko naštevamo sredstva za razne investicije, ne moremo mimo investicij v kmetijstvu. Tu je treba upoštevati investicije KZ in investicije privatnega kmeta. Povedo naj nam, ali že konkretno rešujemo vprašanje dviga kmetijske proizvodnje in s tem načela naše kmetijske politike.

Vlaganje kmetijskih zadrug v razvoj kmetijstva našega področja je bilo kaj revno. Vse njihove investicije znašajo letos 1.300.000 dinarjev. Od tega zneska je šlo za pomoč kmetu nekaj čez 800.000 din, ostalo pa predstavljajo investicije v drobna in nepomembna sredstva za kmetijske proizvodnje.

Nekoliko bolj je z investicijami privatnega sektorja. Ta je napravil letos 30 sodobnih betonskih gnojišč v površini 700 m², 28 sodobnih gnojnih jam v skupni površini 460 m², zgradil 3 nove hleve in popravil ter sodobno uredil notranjost 15 hlevov. Vrednost vsega tega cenijo nad 13 milijonov dinarjev, h katerim so prispevale zadruge 700 tisoč dinarjev.

Poleg tega je privatni kmet napravil še 6 ha novih sadovnjakov v vrednosti 1 milijona dinarjev, s prispevkom zadrug nekaj nad 100.000 din.

Zelo pereče je vprašanje naših šol. Investicije, ki smo jih vlagali v šole, so malenkostne v primeri s potrebami. Vsako leto vlagamo le malo sredstev za šolë in zato le mašimo najhujše vrzeli, ki nastajajo. Letos smo prispevali za šole 650.000 din v glavnem za učila. Tako imajo vse naše osnovne šole 20 novih tabel. Vse šole, razen štirih, kjer ni električnega toka, imajo radijske aparate. Letos jih je bilo nabavljenih devet. Nabavili smo tudi 5 diaprojektorjev in štiri plinske luči. Tako so sedaj vse osnovne šole preskrbljene z razsvetljavo. Poleg tega pa je bilo nabavljenih še več drugih drobnih učil.

Pomembna pridobitev je v letošnjem letu tudi ozvočenje vseh učilnic v naši gimnaziji.

Menim, da bi morali v prihodnjem letu izpopolniti letošnjo politiko investicij v šolstvu, naslednja leta pa bodo stopile v ospredje investicije za opremo in zgradbe.

Naša predvidena investicijska dejavnost v prihodnjem letu naj obsega naslednje objekte: gradnjo nove 24 stanovanjske hiše in izdelava načrta za naslednjo stanovanjsko stavbo z lokali za lekarno, nadaljevanje del na vodovodu in če nam bo uspelo dobiti pomoč tudi v večjem obsegu, dokončanje umobolnice, dokončanje šolske ambulante, rešitev vprašanja učilnic za vajensko šolo, sanacijo plazu, dokončanje stranskih objektov klavnice, dovršitev in ureditev daljnovoda Idrija—Ivanišče in s tem zadovoljitev potreb po električnem toku v mestu, rekonstrukcija omrežja v Doleh in Zavrtaču, izdelava načrtov za elektrifikacijo ostalega podeželja, po možnosti nadaljevanje del na stadionu in v »Mejci«. Naše težnje so usmerjene tudi k ureditvi kanalizacije v Kosovelovi in Rozmanovi ulici, k asfaltiranju teh cest ter k ureditvi in asfaltiranju ceste Spodnja Idrija—Kalce. To pa so le naše težnje, odvisne od raznih momentov in faktorjev. Kakšne naj bodo gospodarske investicije in investicije kmetijstva, za sedaj še ne vemo.

In končno še pregled izvršitve našega družbenega plana in proračuna za letos.

Količinski plan proizvodnje v rudniku ne bo dosežen za okrog 20 ton živega srebra. Plan je bil 475 ton Hg, dosežen pa 455 ton. Finančni plan bo sicer rudnik dosegel s prodajo teh ton in s prodajo še 15 ton, ki bi sicer bile prodane v prihodnjem letu. Da bo finančni plan dosežen, omogočajo poleg prodaje zadnjih ton še višje cene na domačem tržišču, kjer je bilo prodanih 100 ton Hg za naše materialne rezerve. Vzroki, da proizvodni plan ni bil dosežen, so znani in jih ne bom ponovno navajal.

Količinski plan proizvodnje **Tovarne pohištva** ne bo dosežen z malenkostnim izpadom 20 spalnih garnitur; s tem bo vrednostni plan bruto produkta za 2.200.000 din manjši. Na to vpliva tudi znižanje cen garnituram. **Gradbeno podjetje** bo izpolnilo svoj delovni in finančni plan. **Zadružni avtopromet** bo verjetno izpolnil svoj plan ali pa le z malenkostnim izpadom. **Trgovsko podjetje »Izbira«** bo presegló svoj plan blagovnega prometa, prav tako tudi Preskrba, Kooperativa in Kurivo. Dosegló ga ne bo le podjetje »Vino« in »Po želji«. Od gostinskih podjetij bo dosegla plan gostinskih uslug Kavarna, medtem ko bodo ostala gostinska podjetja »Nanos« in »Pod gradom« le malenkostno pod planom.

Od obrtnih podjetij bodo plan bruto produkta dosegla podjetja: »Remont«, »Mesnine«, »Preskrba«, »Iris«, zelo močno pa podjetje »Čipka«. Plan ne bo dosežen v Krojačnici.

Komunalno podjetje, Pekarna in Kino bodo presegli svoj plan.

Kmetijske zadruge, ki bodo presegle svoj plan blagovnega prometa, so: Dole, Idrija, Ledine, Spodnja Idrija in Vojsko. Pod planom pa bodo vse ostale zadruge.

Situacija predvidenega družbenega plana torej na našem občinskem področju ni slaba. To ugotavljamo z velikim zadovoljstvom.

Izvrševanje družbenega plana se odraža tudi v našem proračunu dohodkov. Ti so bili planirani v višini 81,338.000 din, ustvarjeni pa so do 25. 12. 1956 v višini 80,367.420 din ali 98,8%. Med dohodki iz gospodarstva je najmočnejša postavka dobiček gospodarskih organizacij. Ta je ustvarjen do 25. 12. 1956 le 76,6%. Niso pa še plačani prispevki za mesec december. Tako predvidevamo ustvarjeni dobiček v višini 85%.

Od ostalih dohodkov iz gospodarstva so ustvarjeni do 25. 12. 1956: prometni davek 169,7%, zemljarina 131,6%, dobiček KZ 117,2 odstotka, lokalni prometni davek 103,2%, davek na maloprodajni promet 100,1%, dobiček komunalnih in ostalih podjetij 88,2% in davek od plač 82,3%.

Skupni dohodki iz gospodarstva znašajo torej 88%.

Med dohodki od prebivalstva je najbolje realizirana dohodnina od obrtnikov in ostalih poklicev v višini 154,5%, občinske takse 166%, dohodki iz kmetijstva 91,7%, občinske doklade na kmečko dohodnino 85,8%, davek na dedščine in darila 49,5%, neplanirani dohodek pa je doklada od obrtnikov.

Skupni dohodki od prebivalstva znašajo 93%.

Dohodki uradov in ustanov so doseženi v višini 158,7%, razni nepredvideni dohodki 97,2% in dohodki ukinjenih skladov 100%.

Tako je s proračunskimi dohodki. Če pa pogledamo plačilo dohodnine in davkov, je situacija malo drugačna. Kmečka dohodnina je realizirana v odnosu do predpisa za leto 1956 le 93,7%, občinska doklada pa 92,8%. Obrtniška dohodnina 84,8% in doklade 100%, dohodnina samostojnih poklicev in premoženja 76,1% in doklada 50,7%. To se pravi, da gremo v novo leto z neplačano dohodnino v višini 1,400.000 din.

Ko bodo pritekali dohodki iz gospodarstva v letošnji proračun še prve tri mesece prihodnjega leta, predvidevamo še okrog 2 in pol milijona dinarjev dohodkov, dohodki od prebivalstva pa nam bodo do konca meseca

še nekaj vrgli, tako da bo plan proračunskih dohodkov prekoračen.

Slika izvršenih izdatkov je po delih naslednja:

Državna uprava	97,3% plana
Negospodar. investicije	100,0% plana
Komunalna dejavnost	92,4% plana
Prosveta in kultura	96,9% plana
Socialno skrbstvo	91,7% plana
Zdravstvo	97,6% plana
Dotacije	100,0% plana
Obveznosti in garancije	99,8% plana
Proračunska rezerva	57,4% plana

Skupno torej 95,7% plana ali 3,1% pod ustvarjenimi dohodki. Tako predvidevamo, da bo plan proračunskih dohodkov prekoračen, plan izdatkov pa 100% izvršen.

Proračunska situacija je torej nad pričakovanjem zelo ugodna. Zato se moramo zahvaliti vsem, ki so tako situacijo omogočili, predvsem pa našemu upravnemu aparatu, svetu za finance ter njegovemu predsedniku za veliko skrb in prizadevanje.

Ob proračunu imajo danes posebno vlogo občinski skladi za določene zakonite namene. Tako obstaja kreditni sklad za zidanje stanovanjskih hiš, v katerega so pritekla sredstva v višini 37,441.270 din ali 10% preko plana. Družbeni investicijski sklad je bil dosežen v odnosu do plana 105% ali 5% nad planom. Dohodki cestnega sklada pa niso pritekali v planirani višini za 800.000 din in to iz objektivnih razlogov.

Z današnjo svečanostjo zaključujemo tudi letošnje s kulturnimi in šolskimi obletnicami bogato jubilejno leto. Spomnili smo se naših delavcev na področju šolstva, prosvete in kulture, daleč tja v preteklost, polnih 240 let nazaj in vse do najnovejšega časa. Gradili smo in gradimo še vedno na vsem naprednem in pozitivnem, kar so nam naši predniki zapustili in tako klešemo njihov spomin v našo novo duhovno zgradbo. Svojo iskreno in globoko hvaležnost za njihovo delo je izrazila naša mladina in z njo mi vsi v spomeniku, ki ga je postavila pred poslopjem realke. Spomenik, sveder iz kraškega marmorja, simbol dela in življenja naših rudarjev, stoji ponosno na podstavku, v katerega so vklesane letnice 1716—1956 z napisom: Mladina idrijskemu rudarju. Spomenik je bil odkrit 14. oktobra letos s svečano manifestacijo naše mladine in je tudi lepa kulturna pridobitev za naše mesto. Z odkritjem spomenika smo v celoti izpolnili prvi namen naših letošnjih proslav.

Naš drugi namen je bil, obračunati s subjektivnimi slabostmi preteklosti in sedanosti ter preusmeriti naše delo s starih kolovozov na nove poti sodobnosti in napredka.

Razumljivo je, da popoln preokret ni možen na mah. Zato je treba daljšega razdobja intenzivnega vzgojnega dela. Z našimi proslavami in prireditvami smo hoteli zaorati le globlje brazde za novo pot, zrahljati zemljo za novo seme naše kulturne in prosvetne rasti, ki bo rastlo in dajalo sadove v bodočnosti. Menim, da smo v tem oziru uspeli, saj so pri prireditvah sodelovali prav vsi Idriječani, od najmlajšega do najstarejšega, tu z manjšim, tam z večjim uspehom, povsod pa z uspehom. Na poti boja proti zaostalosti, primitivnosti, površnosti nas čakajo še težke naloge. Življenje in napredek hitita, mi pa zaostajamo. Zakoni našega razvoja so komplicirani, od nas zahtevajo vedno več. Sodobnih problemov v naši družbi ni mogoče reševati primitivno in enostavno. Treba je več znati in več delati. Treba se je poglobljati, treba je študirati. Brez tega ni uspeha, brez tega ni napredka. Pojavi in problemi ne nastopajo ločeno, ampak v tesni povezavi in medsebojni odvisnosti. Menim, da smo že zaorali brazde, nismo pa še vrgli zdravega semena. Zavili smo se v plašče čakanja, v plašče, ki nas trenutno udobno grejejo, a ko jih bo zob časa zglodal, nas bo hudo zazebló: razvoj bo šel mimo in preko nas. Zadnji čas je, da se zdramimo. Obvladati sodobno znanost, ki jo zahteva nov način dela, obvladati zakone našega družbenega razvoja in imeti pred očmi jasno perspektivo, to so naše naloge. Naše naloge zahtevajo višje znanje, višjo strokovno sposobnost, večjo intenzivnost dela, tako ročnega kot umskega, ne med zadnjim bolj humane, socialistične medsebojne odnose. Kakor smo si resno postavili nalogo, obračunati s preteklostjo, tako moramo ugotoviti, da doslej nismo ravno daleč prišli. Kljub razgibanemu kulturno prosvetnemu delu v lanski sezoni, v katero je padlo težišče našega jubilejnega leta, smo začeli sedanjo sezono zelo mrtvo, tako na podeželju kot v mestu. »Svoboda« bi morala biti najodločnejši faktor pri vzgoji naših delovnih ljudi, pa je v razsulu. Ljudska univerza se je sedaj preveč zožila samo na jezikovne tečaje in tudi ostala društva so preveč ozko strokovna, premalo je v njih sodobnega vzgojnega duha. Prav posebno razveseljiv pa je razcvet Društva prijateljev mladine, ki s svojo šolo za starše posega skoro v sleherno našo družino. Ko govorim o vzgojnem delu, moram omeniti zelo močno in obsežno vzgojno delo, ki ga vršimo v naših osnovnih organizacijah ZKS in ki veže precej naših ljudi.

Vse prireditve so v splošnem uspele, nekatere z manjšim, druge z večjim uspehom, ogromno pa je bilo vsega in zato so bili ljudje angažirani vsepovsod. Povprečen

uspeh je bil gotovo dober in za nas zelo ugoden. Bilo je res tudi nekaj pomanjkljivosti, nepripravljenosti in primitivnosti. Vse prireditve tudi niso bile rezultat sistematičnega dela, temveč prireditve zaradi prireditvev. V težkih krčih sta se zvijala »Svoboda« in »Partizan«. Pohvaliti moramo zato delavsko mladino, ki je kljub svojemu težkemu delu zelo uspešno delovala na fizikurnem in kulturnem področju. Predvsem pa moramo pohvaliti našo šolsko mladino, veliko in malo. Videli in občudovali smo njeno vsestransko delo, upornost in požrtvovalnost. Zato jo bo treba bolj pritegniti v okostenele stavbe naše kulturno-prosvetne dejavnosti.

Močan slavnosten poudarek so dajale tudi prireditve naših gasilcev, čipkaric, rudarjev in borcev. Posvečena jim je bila največja pozornost naše domače in tudi širše javnosti.

Tako so pokazali naši gasilci z dobro organizacijo vaj in parade svojo strumnost, s svojim visokim strokovnim znanjem pa pripravljenost, da priskočijo na pomoč, kjer bo potrebno.

Naše čipkarice so s svojim festivalom dosegle pravi triumf, tako kvalitetno kakor kvantitetno. Čipkarski festival je postal naša tradicionalna vsakoletna prireditvev.

Naši rudarji so se odrezali letos tako kot še nikoli. Masovno so sodelovali v vseh panogah športa že v času pred prireditvami, najlepše in najbolj množično pa so proslavili svoj praznik — dan rudarja.

Naše partizansko Vojsko je letos dočakalo od osvoboditve sem največji obisk naših borcev (preko 3.000 borcev). Zbrali so se iz vseh krajev Slovenije in prisostvovali odkritju partizanskega grobišča. Z udeležbo najvišjih republiških zastopnikov smo se veličastno oddolžili spominu padlih borcev.

Vsem, ki so delali za te dni, vse naše javno priznanje in pohvala.

Pozabiti in vnamar puščati pa ne smemo in ne moremo tudi naših invalidov in upokojencev. Tudi oni so prispevali svoj delež k prazničnosti jubilejnega leta s kulturnimi in zabavnimi prireditvami. Njihovo pestro in živo delo je pomemben prispevek k uspehom skupnosti. Zato tudi njim priznanje in javno pohvalo.

In kaj naj rečemo ostalemu našemu prebivalstvu? Vključevalo se je v delo in čutilo, da so to proslave vseh nas. Na pobudo Turističnega društva je vse prebivalstvo posvetilo veliko pozornost čistoči in zunanjemu licu mesta. Urejevalo je ulice, svoje vrtove in hiše. Uspehi so bili pomembni, zato tudi njim pohvala in zahvala.

Tako je bilo pri prireditvah polno živahnega tekmovanja in teženj, da bi vsi pokazali, kakšni smo, kaj znamo in kakšna je stopnja naše kulturno-prosvetne ravni. Ta stopnja naj bo odskočna deska za naše nadaljnje najbo odskočna deska za naše nadaljnje sistematično, ne kampanjsko delo.

Naše proslave niso bile le mestnega in občinskega značaja, pač pa splošno slovenskega.

Peti namen, to je mobilizacijo in aktivizacijo našega prebivalstva, smo v teh dneh dosegli v popolnosti. Vse prireditve, z redkimi izjemami, so bile kulturna manifestacija našega prebivalstva. Kljub temu, da so prilično dolgo trajale, skozi mesec in pol in včasih največ z dvema dnevoma presledka, moramo priznati, da so v množicah zdrave težnje, želje po lepem in kvalitetnem, želje po napredku. Dejstvo pa je, da se ob tem borimo tudi z velikimi težavami, objektivnega in še bolj subjektivnega značaja in zato ne moremo slediti zahtevam množice. Težave in ovire objektivnega značaja niso nepremagljive, trše so one subjektivnega značaja. Vodstveni in sposobni ljudje v naših prosvetnih organizacijah premalo prisluhnejo množicam in čestokrat vidijo le samega sebe. Med njimi se kaj pogosto bije boj za prestiž, pogosti so pojavi osebne užaljenosti, premodrovanja in, kar je najbolj žalostno, močna težnja po profesionalnem, plačanem kulturnem delu. Mi smo, žal na široki fronti še na nizki stopnji amaterstva in zato še zelo daleč od plačevanja tega dela. Pahvaliti moramo ŠD »Rudar«, ki je znal odpraviti take pojave v svojih vrstah. V tem pogledu se nam dviga le šolska mladina, ki pod vodstvom svojega učiteljstva in čistega veselja do kulturnih vrednot razvija mnogostransko dejavnost.

Na ljudskoprosvetnem področju pa nam manjka kvalificiranih godbenikov, pevovodij, pravih režiserjev, vaditeljev - telovadcev, športnih učiteljev itd. To je za nas zelo resen problem. Žal, so se učitelji zožili samo na šolsko torišče in kažejo zelo malo vzgojiteljske odgovornosti za dvig kulturne ravni vsega okolja. Na drugih področjih in organizacijah pa imamo lepo število idealnih, neumornih delavcev in ustvarjalcev, katerim naj gre vse priznanje.

Obletnice in proslave smo organizirali pod geslom: »Vse za našo mladino«. Naša predšolska, šolska in pošolska mladina se je temu pozivu tudi odzvala ter množično sodelovala pri kulturnih in športnih prireditvah. Toda pričakovali smo še nekaj več. Pričakovali smo, da bomo skupno z našo pomočjo začeli ustvarjati materialne pogoje za njeno društveno in družbeno delovanje. V

načrtu je bilo telovadišče in igrišče. Z otovitvijo teh smo hoteli najlepše proslaviti 10-letnico mladinskih brigad. Za to delo pa nismo naleteli na ugoden odmev in prav tako se je mladina odzvala na delovno akcijo v Brkinih le v zelo bornem številu. No, nismo odnehali in 14. septembra je bilo otvorjeno telovadišče in igrišče. Telovadci Partizana so pripravili lepi nastop in s tem nekoliko popravili svoj poletni neuspeh. Čeprav je bilo tako, upamo, da bo mladina v polni meri koristila nov objekt. In če bo temu tako, bomo zelo veseli in pozabili vse pretekle nevesečnosti. Zaradi tega tudi ne moremo reči, da je bil v polnem izpolnjen predzadnji namen naših proslav.

In končno naj omenim še odnos našega delovnega človeka do mladine, do medsebojnega razumevanja in pomoči. Ob tej priliki dovolite, da spet pokličem v spomin našo preteklost.

26. maja 1901 je bil v mestu javni ljudski shod, ki ga je sklicala Socialnodemokratska stranka. Na tem shodu je bila pod vodstvom tov. Rinalda iz Trbovelj sprejeta resolucija o srednji šoli, v kateri čitamo naslednje: »Idrijski rudarji stoje odločno na stališču, da je neobhodno potrebna izobrazba in omika vseh ljudi, ker je izobrazba moč, brez katere se v času današnje vsestranske konkurence ne more uspevati in brez katere ne bi bilo delovnemu ljudstvu nikdar mogoče priboriti izpremembo današnjih žalostnih razmer. Srednjo šolo naj se torej ustanovi. V vprašanju, ali je od srednjih šol gimnazija ali realka najbolj primerna šola, izrekajo idrijski rudarji, da je realka večje veljave, kakor gimnazija. V zadnjem stoletju so se prirodne znanosti in tehnika tako silno razvile, da pridobivajo od dne do dne več vpliva na vse človeško življenje. Klasicizem, stari jeziki, snov, ki tvori jedro gimnazijskega pouka, ima pomen le za posamezne učenjake, ne pa za ljudstvo, ki si mora s svojim znanjem služiti vsakdanji kruh. Privilegirani poklici teologov in juristov so za učečo mladino toliko manj vabljivi cilji, kolikor bolj se v življenju izvajajo praktična načela, industrija, velik promet itd. Zidati novo gimnazijo pomeni povečati armado tistih stanov, ki že danes hirajo in katerim je za bodočnost skoraj odzvonilo. Podlaga za praktične, v življenju ne le posameznika, temveč tudi družbi koristne nauke, daje samo realka in zato izreka shod, da ne želi gimnazije, pač pa realko.«

Tako je bilo pred 55 leti. Mislim, da ni treba posebej podčrtovati smisla za napredek in skrb za mladino tedanjih rudarjev. Danes živimo v drugačni družbi in v zelo spremenjenih razmerah. Ostaja pa še vedno skrb za mladino in njen napredek. Danes ni

treba več na shodih zahtevati take in slične stvari od tujih oblastnikov. Danes upravljajo z državo in s podjetji delovni ljudje sami in od njih je odvisna moralna ter materialna pomoč, ki naj jo dajamo našemu šolstvu in naši mladini.

Ne bi trdil, da te pomoči in razumevanja doslej ni bilo. Predvsem se moramo zahvaliti delovnemu kolektivu rudnika, ki je danes pokrovitelj naše gimnazije, za njegovo dosedanjo pomoč. Upamo, da ta tudi v bodoče ne bo izostala in da bo delala z velikim razumevanjem za našo mladino in njen napredek. 240-letna borba naših delovnih ljudi za srednjo šolo nam mora biti svetel vzgled, doseženo zmago pa je treba nadalje utrjevati in razvijati.

Kljub vsem težavam in pomanjkljivostim moramo biti s potekom in uspehi letošnjih prireditev zadovoljni. Pokazale so nam nešteto lepih sadov dela naših ljudi, mnogo dobre volje in pripravljenosti za žrtve.

Tovariši in tovarišice!

Ko ugotavljamo in ocenjujemo naše delo in uspehe v letošnjem letu, se moramo zavdati, da so ti uspehi doseženi na osnovi pridobitev naše borbe in na osnovi našega skupnega dela vse od osvoboditve sem. Brez te borbe vseh naših narodov in brez zmage v tej borbi — ne bi praznovali našega jubilejnega leta. Skupni napor vseh jugoslovanskih narodov, doseženi pod vodstvom našega državnega in političnega vodstva s tov. Titom na čelu so omogočili tudi današnje uspehe. Tov. Tito nas je zmagoslavno vodil v osvobodilni borbi, on nas vodi vso dobo po osvoboditvi in z njim na čelu želimo še dolgo vrsto let graditi svojo lepšo socialistično bodočnost.

Zato mi dovolite, da ko govorim v vašem in v imenu vsega našega prebivalstva, v imenu našega rudarja z najstarejšo delavsko tradicijo, v imenu našega občinskega področja, na katerem je bila razbita zadnja sovražna ofenziva in s tem dosežena osvoboditev vse naše Primorske, da izrečem našo prisrčno, toplo in iskreno zahvalo ter hvaležnost borcu za pravice delovnih ljudi, voditelju v narodno-osvobodilni borbi, učitelju in voditelju naših delovnih množic po osvoboditvi, borcu za mir v svetu in za mirno sožitje med narodi, ustvarjalcu lepšega življenja nas vseh, našemu dragemu maršalu, tovarišu Titu.

Vseh sadov njegovega dela in ustvarjanja smo deležni tudi mi, občani idrijske občine, in zato predlagam, da ga v znak naše hvaležnosti vpišemo v državljansko knjigo naše občine kot prvega našega častnega občana.

Tovariši in tovarišice!

Dovolite mi še, da se spomnimo ob tej priliki požrtvovalnega borca za pravice naše Primorske, borca za rast proletarske razredne zavesti med našim primorskim življenjem in med našimi idrijskimi rudarji, tov. Ivana Regenta, člana Centralnega komiteja ZKS.

Pred dobrimi 50 leti že srečamo tov. Regenta v prvih vrstah borcev za delavske pravice, za boljše življenje delovnega človeka. Že leta 1907 ga vidimo na VI. zboru JSDS v Trstu, 1909 na naslednjem zboru v Ljubljani, leta 1911 na osmem zboru stranke v Ljubljani in na izrednih strankinih konferencah, leta 1913 v Ljubljani. Tik pred prvo svetovno vojno govori na predvolilnih zborovanjih v Trstu in leta 1914 se spet čuje njegov glas na VI. goriški deželni konferenci v Gorici. Po prvi svetovni vojni je že spet na čelu delavskega gibanja na jugoslovanski konferenci JSDS v Zagrebu. Leta 1919 pa že vodi meddeželno konferenco JSDS Julijske krajine v Trstu. Na tem zborovanju, kjer je sodelovala tudi idrijska delegacija, je bila sprejeta zgodovinska resolucija stranke, s katero je konferenca sprejela načela in taktiko ruske proletarske resolucije ob strani italijanskih tovarišev in sodrugov vseh drugih narodov, ki so se neustrašno in neupogljivo borili za revolucionarna načela Karla Marksa. Resolucija poziva politične organizacije, naj strnejo vse moči slovenskega delavstva na pot revolucionarnega proletarstva, da bo pripravljen na odločilne trenutke.

Konferenca je bila revolucionarna slika razpoloženja svetovnega proletariata, ki ve, da je prišla njegova odločilna ura.

Dve leti pozneje je začelo izhajati v Trstu delavsko glasilo »Delo«, katerega urednik je bil tov. Regent in ki je prihajalo tudi v naše rudarske družine.

Toda vpliv tov. Regenta na razvoj delavskega gibanja v našem mestu ni bil samo posreden, ampak tudi neposreden. Takoj po omenjeni konferenci često prihaja v Idrijo, nastopa na zborovanjih in pomaga organizirati Komunistično stranko. Idrijska sekcija KP postane torišče njegovega dela. 1. maja leta 1919 že govori na proslavi v našem mestu. Tov. Regent vpliva preko ljudskega odra v Trstu. Njegovo delo med primorskim proletariatom je bilo tako vsestransko in žilavo, dokler ni moral v emigracijo v Jugoslavijo in SZ. Ko je seme tudi njegovega dela obrodilo svoj sad, se je tov. Regent spet vrnil med nas.

Leta 1947 se živo zanima za razvoj naše gimnazije in na njegovo pobudo smo spet dobili višjo gimnazijo. Leto za letom prihaja med nas, kadar ga prosimo, nikdar ne odklanja, vedno nam je pripravljen pomagati in nas učiti. Na koga se najbolj obračajo naši rudarji, upokojnenci in vsi ostali občani? Pri tovarišu Regentu so vrata za nas vedno odprta in vedno nas sprejema z veseljem in

z nasmehom na licih. On je dejansko naš in mi smo njegovi.

Zato mi dovolite, tovariši in tovarišice, da spet v našem skupnem imenu predlagam, da v skromen znak naše velike hvaležnosti za vse njegovo delo, razumevanje in podporo, vpišemo v državljansko knjigo občine tov. Ivana Regenta kot našega drugega častnega občana.

KRATKA KRONIKA RUDNIKA IN MESTA IDRIJA

(Vsebina častnih diplom)

1493 Prve pismene vesti o živem srebru v idrijski dolini. 1508 Odkritje večjih in bogatih živosrebrnih rudnih ležišč. 1509 Idrijo zasedejo Benečani. Izkoriščanju rudnika se pridruži avstrijska država. 1520 Pričetek gradnje gradu proti turški nevarnosti. 1551 Zgraditev grabelj za oskrbo rudnika z lesom iz gozdov. 1557 Začetek žganja živosrebrne rude v pečeh z glinastimi retortami. 1580 Država prevzame rudnik. Ustanovitev rudniške uprave in vodstva. Ustanovitev osnovne šole. 1596 Izgradnja rak od Kobile. Zagotovitev vode rudniku. 1607 Ustanovitev idrijskega gospostva. 1635 Pričetek žganja živosrebrne rude v retortah iz litega železa. 1696 Ustanovitev Bratovske skladnice rudarjev. 1716 Prva zahteva Idričanov po srednji šoli. 1736 Začetek poglobljanja rudniških jaškov; modernizacija vodnih, drobilnih in pralnih postopkov. Uvedba milostnih pokojnin za vdove rudarjev. 1750 Uvedba španskih peči za žganje rude. 1765 Odprtje nove ceste Idrija—Vrhnika. 1769 Zgrajeno gledališče in rudniško žitno skladišče. 1782 Začetek suhega sublimiranja cinobra. 1784 Ustanovitev prve idrijske gimnazije. 1796 Pričetek proizvodnje živosrebrnega precipitata in sublimata. 1797 Prva francoska okupacija Idrije. 1805 Druga francoska okupacija Idrije. 1809 Tretja francoska okupacija Idrije. 1812 Ustanovitev idrijske občine. 1813 Francozi končno zapuste Idrijo. 1847 Idrija dobi pošto. 1848 Rudarji sodelujejo v marčni revoluciji.	1850 Konec rudarske mestne uprave. Prve volitve župana in mestnega starešinstva. Prva slovenska predstava v gledališču. 1860 Izgradnja ceste Idrija—Logatec. 1866 Ustanovitev »Narodne čitalnice«. 1876 Izgradnja poslopja osnovne šole. Ustanovitev čipkarske šole. 1880 Začetek mokrega sublimiranja cinobra. 1892 Ustanovitev gozdarske šole. 1894 Sklep občinskega odbora o ustanovitvi realke. 1895 Ustanovljena organizacija Socialdemokratske stranke. 1896 Občinski odbor uvede slovenščino kot uradni jezik. 1901 Začetek pouka na prvi slovenski realki. 1903 Začne izhajati »Naprej«, glasilo okrajne organizacije Socialdemokratske stranke. 1904 Zgrajeno poslopje realke. 1911 Izvolitev prvega socialističnega župana. 1918 Italijani zasedejo Idrijo. 1922 Zadnje občinske volitve. 1923 Ustanovljena prva organizacija Komunistične partije. 1926 Zadnja matura na prvi slovenski realki. Razpust slovenskih prosvetnih društev. 1942 Ustanovitev prvega mestnega odbora OF. 1943 Množičen odhod prebivalstva v partizane. 1945 Zadnja sovražna ofenziva zlomljena na območju idrijske občine. Osvoboditev Idrije. 1947 Priključitev Idrije k Jugoslaviji. 1950 Izvoljen prvi delavski svet v rudniku. 1952 Idrija postane občina s posebnimi pravicami. 1955 Ustanovitev idrijske Komune. 1956 Prva gimnazijska matura po osvoboditvi. Modernizacija rudnika: zgrajena žičnica in nova separacija.

B. L.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRIJA

Na osnovi 78. člena Zakona o občinskih
ljudskih odborih izdaja Občinski ljudski
odbor Idrija po sklepu slavnostne seje z dne
27. decembra 1956

ODLOK

o proglasitvi predsednika Federativne ljud-
ske republike Jugoslavije — tovariša

JOSIPA BROZA-TITA

za častnega občana občine Idrija

Voditelj naprednega delavskega gibanja,
organizator ljudske revolucije in povojne
socialistične graditve, borec za enakopravne
odnose med narodi in za utrjevanje miru
ima neprecenljive zasluge za rast naše domo-
vine in za krepitev socialističnih sil v svetu.

Prebivalci Idrije, starega rudarskega mesta,
so srečni, da smejo šteti med svoje občane
največjega sina naših narodov.

Št. 01-35/39-B/p

Idrija, dne 27. XII. 1956

Predsednik:
Lado Božič

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRİJA

Na osnovi 78. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih izdaja Občinski ljudski odbor Idrija po sklepu slavnostne seje z dne 27. decembra 1956

ODLOK

o proglasitvi člana Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije — tovariša

IVANA REGENTA

za častnega občana občine Idrija

Zasluženemu revolucionarju in zvestemu borcu za pravice delavskega razreda, prvoboritelju za socialno in nacionalno osvoboditev Primorske in dolgoletnemu vztrajnemu borcu za rast proletarske zavesti idrijskega rudarja — izraža — občinski ljudski odbor s to listino toplo hvaležnost idrijskega prebivalstva svojemu borbenemu dobremu prijatelju.

Št. 01-35/40-B/p

Idrija, dne 27. XII. 1956

Predsednik:
Lado Božič

Ivan Regent — častni član občine Idrija

ZAPISNIK

svečane seje Občinskega ljudskega odbora Idrija

Seja je bila 27. decembra 1956 v sejni dvorani Občinskega ljudskega odbora Idrija.

Sejo je začel predsednik Občinskega odbora Idrija, tov. Lado Božič in navzoče tako nagovoril:

Tovariši in tovarišice!

Začenjam svečano sejo občinskega ljudskega odbora in ugotavljam sklepčnost.

Imam čast, da v naši sredi pozdravim:

Tov. Ivana Regenta, člana CK ZKS in našega prijatelja;

tov. sekretarja Okrajnega komiteja Tineta Remškarja;

tovariša predsednika OLO inž. Budihna Karmela;

veterane, borce za napredno misel, za organizacijo naprednega delavskega gibanja in še danes zveste pristaše socializma:

Janeza Krašna, Ferdinanda Tratnika, Filipa Mervica, Poldko Kosovo, Janeza Kogejca, Janeza Gantarja, Jerneja Križiča in Janeza Bizjaka;

vse tovariše in tovarišice, goste in novinarje ter mladino naše gimnazije — letošnje osmošolce.

Za današnjo sejo predlagam naslednji dnevni red:

1. ob zaključku jubilejnega in gospodarskega leta, predsednikovo poročilo;

2. sprejem odlokov o proglasitvi častnih občanov;

3. podelitev odlikovanj dela.

Dnevni red je bil soglasno sprejet.

K prvi točki

Slavnostni govor je imel predsednik občinskega ljudskega odbora tov. Lado Božič in je objavljen na uvodnem mestu.

Navzoči so z aplavzom odobrili podano poročilo.

Z izrednim odobravanjem so prekinili poročevalca, ko je predlagal proglasitvi za častna občana tovariša predsednika republike Josipa Broza-Tita in tovariša Ivana Regenta.

K drugi točki

Predsednik ljudskega odbora tov. Lado Božič je dejal: »Ker ste že z aplavzom odobrili imenovanje častnih občanov, predlagam, da sprejmemo tozadevne odloke.«

Prebral je predlog odloka o proglasitvi predsednika Federativne ljudske republike Jugoslavije, tovariša Josipa Broza-Tita, za častnega občana Idrije.

Z aplavzom navzočih in dviganjem rok so odborniki sprejeli odlok o proglasitvi predsednika FLRJ tov. Josipa Broza-Tita za častnega občana občine Idrija.

Nato je tov. predsednik predložil predlog odloka o proglasitvi člana Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, tovariša Ivana Regenta, za častnega občana občine Idrija.

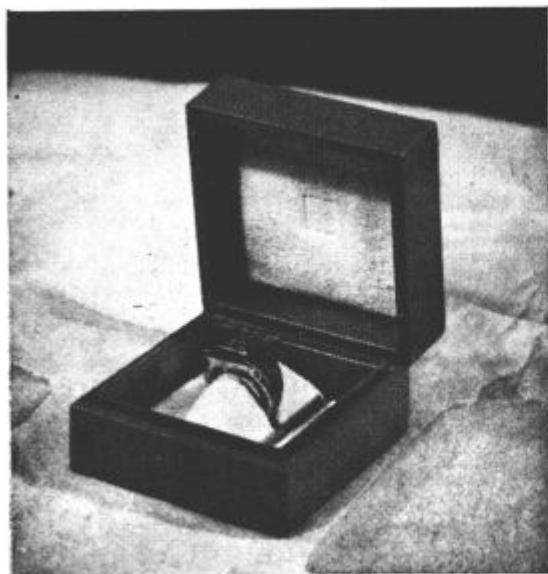
Z aplavzom navzočih in dviganjem rok so odborniki sprejeli odlok o proglasitvi člana Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije tovariša Ivana Regenta za častnega občana občine Idrija.

Tov. Lado Božič je predlagal nato, da bi odposlali našemu prvemu častnemu občanu tov. Titu brzojavko.

Prvemu častnemu občanu naše občine naj se pošlje naslednja brzojavka:

JOSIPU BROZU-TITU — PREDSEDNIKU
FEDERATIVNE LJUDSKE REPUBLIKE
JUGOSLAVIJE — BEOGRAD

Zbrani na svečani seji Občinskega ljudskega odbora Idrija izražamo v imenu vsega prebivalstva občine tople želje za Vaše osebno zdravje in za srečo vse naše domovine.

Zlat prstan z idrijskim grbom — častnima občanoma

Sestali smo se, da položimo račune o izvršenem delu v našem letošnjem jubilejnim letu in da si zastavimo nove naloge.

Analiza enoletnega dela ljudskega odbora in njegovih organov kaže lep vzpon v vseh področjih našega javnega življenja. Nezadovoljni smo še z mnogočim, kar je iz objektivnih ali subjektivnih vzrokov slabo. Tudi se nismo vedno v zadostni meri trudili, da bi spoznali in odpravljali slabosti in napake. Fronta preko tisoč ljudi, ki v različnih svetih, komisijah in odborih upravlja in usmerja razvoj občine, pa vendarle nezadržno preobraza naš kraj in našega človeka, da nam je blizu lepa socialistična bodočnost.

Vam, tovariš Tito, ki ste nam vzor borca, naši domovini in naši skupni lepi bodočnosti, obljubljam danes, da bomo še poglobili naše napore, strnili naše sile in razširili naše vrste. Še bolj se bomo trudili, da bo naše staro rudarsko mesto in naša občina zdrav člen v močni verigi jugoslovanske socialistične skupnosti.

Naj živi in napreduje naša Federativna ljudska republika Jugoslavija, borka za socialistične odnose v svetu!

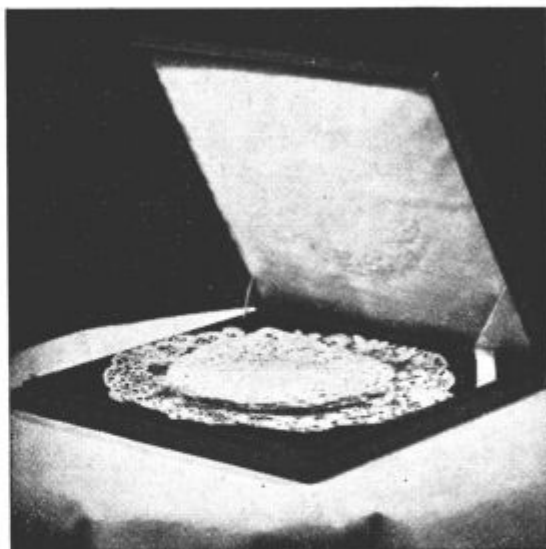
Nadalje je tov. predsednik predlagal, naj bi izvolili petčlansko deputacijo, ki bi izročila tov. Titu diplomu častnega občana in darila.

Na predlog Komisije za volitve in imenovanja so odborniki soglasno sklenili:

Sklep: Imenujemo delegacijo, ki naj izroči prvemu častnemu občanu občine Idrija predsedniku Federativne ljudske republike Jugoslavije, tov. Josipu Brozu-Titu, diplomu častnega občana in darila.

Častna diploma za prvega častnega občana tovariša Tita

Idrijske čipke — darilo tovarišu Titu

Za člane delegacije imenujemo:

1. Lada Božiča — predsednika ObLO Idrija;
2. Janka Lukana — podpredsednika ObLO Idrija in sekretarja Občinskega komiteja ZKS;
3. Franciško Golobovo — odbornico ObLO Idrija;
4. Alojza Kenda — predsednika delavskega sveta Rudnika živega srebra Idrija;
5. Marjana Likarja — sekretarja Občinskega komiteja LMS — Idrija.

Tov. Lado Božič je nadalje dejal:

Naš drugi častni občani je navzoč med nami. Dovolite, da mu osebno izročim diplomu častnega občana in darila.

Diploma je delo našega rojaka tov. Ivana Seljaka-Čopiča, akademskega slikarja.

Kot darilo pa v imenu vsega občinstva poklanjam zlat prstan z idrijskim grbom, izdelek naših čipkaric in album s slikami iz naše preteklosti in sedanosti.

Ko je predsednik izročil diplomu in darila, so navzoči s ploskanjem pozdravljali tov. Ivana Regenta.

K tretji točki.

Predsednik je nadalje dejal: »Dovolite mi, da prav na današnji naš veliki praznik izročim našim delovnim ljudem odlikovanja dela, s katerimi jih je odlikoval naš predsednik republike.« Nato se je obrnil k odlikovancem in nadaljeval: »Odlikovanja z najvišjega mesta za vaše delo pri gradnji socializma, nosite s ponosom in bodite še nadalje vzgled prvoborcev.«

Izročil je odlikovanja za delo naslednjim tovarišem:

1. Antonu Bevku — upokojencu Rudnika živega srebra Idrija, Vojskarska ulica št. 14;

2. Francu Lazarju — upokojencu Rudnika živega srebra Idrija — Rudarska ulica št. 33;

3. Baldomirju Božiču — nadzorniku Rudnika živega srebra Idrija, Ulica Nikolaja Pirnata št. 2;

4. Francu Erženu — nadzorniku cest pri ObLO Idrija, Partizanska ulica št. 1;

5. Rudiju Ferjančiču — nadzorniku pri Rudniku živega srebra Idrija, Rozmanova ulica št. 21;

6. Jožetu Kokošarju — jamskemu kopaču pri Rudniku živega srebra Idrija, Wolfovo stopnišče št. 5.

Nato je zaprosil za besedo tov. Ivan Regent. Zahvalil se je za priznanje in darila. Čestital je ljudskim odbornikom in vsemu občinstvu za uspehe, dosežene v novi komunalni skupnosti. Na koncu pa je izrazil željo in upanje, da se bodo delovni ljudje idrijske občine kakor v preteklosti tudi v bodočnosti borili za napredek delovnih ljudi nasploh.

Ob zaključku je predsednik ljudskega odbora pohvalil vse odbornike za sodelovanje v letu 1956 in želel vsem občanom srečno in uspeha polno novo leto 1957.

Zapisnikar:
Stanko Murovec

Predsednik:
Lado Božič

NEKAJ MISLI IN SMERNIC ZA IZBOLJŠANJE PROMETNE POVEZAVE NAŠEGA MESTA

Idrija, znamenito rudarsko mesto, je z izjemo naših obmorskih mest edino večje urbano naselje v Sloveniji, ki nima železniške zveze. Temu primerno bi človek pričakoval, da bo imela Idrija dobro urejene in zadovoljive avtobusne zveze. Toda žal temu ni tako. Že skozi vrsto let je prometna povezava mesta z zunanjim svetom problem zase. Medtem ko se v ostalih predelih Slovenije avtobusni promet nenehno krepi in razvija, tako da vse bolj konkurira železnici ter se vzdolž železniških prog vsak dan odpirajo nove paralelne avtobusne proge, se Idrija bori za prepotrebno ureditev prometnih povezav, toda brez uspeha. Zato je skrajni čas, da se zahteve po izboljšanju prometne povezave postavijo ostro in odločno pred pristojne faktorje, tako da bi naše mesto čimprej dobilo avtobusne zveze, ki bodo ustrezale tako potrebam gospodarstva, kakor zahtevam prizadetega prebivalstva. Da se čim širša javnost aktivira pri reševanju tega problema, objavljam tale članek, v katerem sem skušal zajeti pglavitne probleme in nakazati nekaj smernic za izboljšanje prometnih razmer v Idriji.

Osnovni problemi potniškega prometa

Za Idrijo kot večje mestno naselje z blizu 6000 prebivalci ter močnim gospodarskim in upravnim centrom s širšim zaledjem lahko postavimo tri osnovne naloge, ki jih mora prometna povezava zadovoljivo rešiti. Prva od teh nalog je medkrajevna povezava mesta navzven, predvsem z gospodarsko-upravnimi centri višjega reda ter izhodiščnimi prometnimi središči. Drugače povedano, gre za take avtobusne proge, ki vodijo zjutraj iz mesta ter se vračajo v popoldanskih urah. Druga naloga je medkrajevna povezava mesta naznotraj, nekako v obrnjenem redu kot pri prvi, tako da vodijo proge iz višjih centrov, prometnih točk in zlasti širše okolice dopoldne v mesto ter se popoldne vračajo. Tretja naloga pa je krajevna povezava mesta z njegovo ožjo gravitacijsko sfero, pri čemer je mišljen predvsem prevoz vsakodnevnih potnikov t. j. delavcev, uslužbencev in dijakov. Oglejmo si sedaj potrebe in trenutno stanje prometnih zvez v Idriji:

I.

Pri povezavi mesta navzven pride za Idrijo prvenstveno v poštev zveza z Ljub-

ljano kot edinim gospodarskim centrom višjega reda, nadalje vodilnim upravnim prosvetno-kulturnim in zdravstvenim središčem ter izhodiščno prometno točko za potovanja proti notranjosti Slovenije, v ostale republike FLRJ in inozemstvo. Na isti relaciji je upoštevati še zvezo z Logatcem, ki je za Idrijo najbližja železniška postaja ter izhodiščna prometna točka predvsem za potovanja v smeri proti morju (Koper, Reka itd.). Dalje pride za Idrijo v poštev zveza z Novo Gorico, kjer je danes sedež okraja ter vseh tozadevnih ustanov in forumov, ter zveza s Tolminom, sedežem nekaterih upravnih instanc višjega reda (izpostav OLO), odnosno na isti relaciji z Mostom na Soči, drugo najbližjo železniško postajo in izhodiščno točko za potovanja proti Gorenjski in Bovški.

Omenjenim nalogam medkrajevne povezave služijo naslednje avtobusne proge: Idrija—Ljubljana, Idrija—Ajdovščina—Nova Gorica in Idrija—Tolmin—Nova Gorica, ki teritorialno vzeto, zadovoljivo izpopolnjujejo vse tri relacije po enkratni avtobusni liniji. Podoba je, da taka kapaciteta trenutno tudi zadošča, mogoče z izjemo proge proti Ljubljani (v sezoni). Kakšno pa je stanje glede urnika, glede zvez za nadaljnje potovanje itd., naj nam pove tale kratek pregled:

1. Avtobusna proga Idrija—Ljubljana in nazaj (SAP).

Avtobus odhaja iz Idrije ob 6.00 in prihaja v Ljubljano ob 7.35, tako da ima še dokaj ugodne zveze za naprej. Toda v Logatcu nima zveze niti s koprskim avtobusom niti z vlakom, ki pelje proti Reki—Trstu. Nedvomno je treba takoj rešiti vprašanje zvez v Logatcu (posebno v turistični sezoni je to sila akutno v zvezi z dopusti in sploh potovanji proti morju) in to tako, da bi avtobus odhajal iz Idrije ca. 15 minut prej. S povratkom iz Ljubljane ob 14.30 ta proga delno ustreza potrebam, toda v Logatcu ravnno tako nima zveze z vlakom, ki prihaja iz smeri Reka—Pula. Trenutna rešitev bi bila le v poznejšem odhodu bovškega avtobusa iz Ljubljane, tako da bi ta sprejel v Logatcu potnike iz omenjene smeri približno ob 17. uri. Trajno rešitev tega problema pa bi kazalo podrobno proučiti z ozirom na eventualno poštno progo Logatec—Idrija.

Poglavje ali problem zase je na tej relaciji nedeljski urnik, ko Idriječan polnih 37 ur (od sobote do ponedeljka) ne more nikamor

iz Idrije in to le v smeri proti Ljubljani in notranjosti države. Na tem mestu ne kaže navajati celotne potrebe po vzpostavi nedeljske zveze, naj omenim le potrebe turizma, splošno prometno povezavo, nadalje obiske svojcev predvsem v bolnišnicah in ostalih zavodih v Ljubljani, ki so dovoljeni le ob nedeljah itd. Tudi rentabilnost nedeljske proge, seveda čez čas, ko se bo že uveljavila ni problematična, kar nam dokazuje sedanja povratna nedeljska vožnja z odhodom iz Ljubljane ob 19. uri, ki kar ustreza svojemu namenu. V zvezi z obstoječo nedeljsko vožnjo je tudi sobotni popoldanski odhod avtobusa iz Idrije proti Ljubljani ob 17. uri. Ta odhod pa kaže prestaviti vsaj za 15 minut prej, ker bi se tako dobile v Ljubljani ugodnejše zveze za naprej, zlasti z vlakom proti Zagrebu, ki ga sedaj avtobus zamudi le za nekaj minut.

1. Avtobusna proga Bovec—Idrija—Ljubljana in nazaj (APG).

Naj omenim tudi tranzitno progo Bovec—Ljubljana, ki na relaciji od Idrije do Ljubljane in nazaj le delno dopolnjuje prej omenjeno glavno linijo. Avtobus odhaja iz Idrije ob 7.30, tako da prihaja v Ljubljano nekoliko pozno. Ob povratku iz Ljubljane ob 15.15 pa istotako v Logatcu ne dobi zveze z vlakom iz smeri Reka—Pula (vsaj izven sezone). Povrh vsega pa je avtobus pogosto zaseden s potniki na daljše relacije, tako dopoldne ob odhodu iz Idrije, kakor popoldne ob povratku iz Ljubljane, da le malo koristi potrebam Idrije. Razen tega pa tudi ta proga ob nedeljah in praznikih ne obratuje.

2. Avtobusna proga Idrija—Ajdovščina—Nova Gorica in nazaj (APG).

Avtobus odhaja iz Idrije ob 5.45 in ima v Ajdovščini zvezo proti Postojni. V Novo Gorico prihaja ob 8. uri, kar ustreza potrebam. V povratku je ta proga tudi zadovoljiva, saj gre avtobus iz Nove Gorice ob 14. uri, dobi v Ajdovščini zvezo iz Postojne ter je v Idriji ob 16.40. Ta proga služi tudi krajevni povezavi in turističnim namenom, s tem da so naselja ob relaciji Godovič—Črni vrh dosegljiva zjutraj iz Idrije, z možnostjo povratka v popoldanskih urah (opravki v Črnem vrhu, izlet na Javornik, dostava kruha itd.). Nedeljski urnik na tej progi je zadovoljiv, vendar je direktna zveza le do Ajdovščine. Od tu sicer je zveza naprej do Nove Gorice in Postojne, isto je tudi v povratku. Mogoče pa bi kazalo v sezoni to progo potegniti direktno do Nove Gorice.

3. Avtobusna proga Idrija—Tolmin—Nova Gorica in nazaj (APG).

Avtobus odhaja iz Idrije ob 5.20 in ima zvezo v Mostu na Soči z vlakom proti Jesenicam. V Tolmin prihaja ob 7. uri od koder

ima zasilno zvezo proti Bovcu, v Novo Gorico pa ob 8. uri, kar ustreza potrebam. Iz Nove Gorice se vrača ob 15. uri, tako da ima v Tolminu in Mostu na Soči zvezo z avtobusom iz Bovca, odnosno vlakom iz Jesenic ter prihaja v Idrijo ob 18.05. Ta proga služi deloma tudi krajevni povezavi s Cerkljansko in sicer z možnostjo jutranjega odhoda iz Idrije ter popoldanskega povratka. Nedeljski urnik je zadovoljiv. Dasi je direktna zveza le do Mosta na Soči, so možne nadaljnje zveze z vlakom proti Jesenicam in Novi Gorici ter z avtobusom proti Bovcu. Isto velja za povratek.

II.

V povezavi Idrije v obratni smeri, kot smo doslej obravnavali, to je tako, da vodijo avtobusne proge dopoldne v mesto ter se popoldne vračajo, pridejo v poštev prav tako že omenjeni centri in prometne točke, iz katerih bi morala Idrija biti dnevno dosegljiva. Pri tem je nedvomno prvenstvenega pomena taka zveza iz Ljubljane, kot glavnega gospodarsko-upravnega središča, od koder je poleg rednih potnikov pričakovati tudi dokaj službenih potovanj raznih strokovnjakov in izvedencev, ki gredo na teren. Nadalje predstavlja Ljubljana v tem primeru zbirno točko prometa iz notranjosti Slovenije, iz Jugoslavije in inozemstva ter glavni rezervoar turistov in izletnikov. Pomen take jutranje proge se bo še povečal po otvoritvi bolnišnice za duševne bolezni v Idriji, ko je pričakovati številne obiske bolnikov. Na isti relaciji je upoštevati še primerno zvezo z Logatcem, najbližjo železniško postajo in zbirno točko za poštni promet ter osebni promet v smeri do morja. Od ostalih centrov in prometnih točk pride za Idrijo v poštev še zveza iz Tolmina, oziroma Mosta na Soči kot železniške postaje in zbirne točke za promet v smeri od Jesenic in Solkana ter eventuelno zveza iz Nove Gorice kot upravnega središča višjega reda. Toda poleg zveze s temi naselji je treba pri progah z jutranjim prihodom v Idrijo zadovoljivo rešiti problem krajevne povezave z okolico. Pri tem je predvsem mišljena ugodna zveza s široko gravitacijsko sfero, to je tisto daljno okolico, od koder prebivalstvo po raznih opravkih še prihaja (potuje) v Idrijo. Nasprotno pa kaže tako imenovani »dnevni dotok«, to je vsakodnevni prihod delavcev, dijakov in drugih oseb iz ožje gravitacijske sfere, obravnavati kot prometni problem zase.

Potrebo po dobri povezavi z zaledjem nam narekuje že sama vloga mesta. Idrija je namreč mesto z dokaj pestro in razvito gospodarsko dejavnostjo, z vrsto uradov, zavodov, ter ostalih instanc, tako da predstavlja lokalno gospodarsko in upravno središče. Tu

je poleg rudnika ter ostalih večjih in manjših podjetij še sedež nekaterih gospodarskih organizacij, ki zaposlujejo daleč v okolici številno delovno silo (na primer Gozdna uprava — cca 300 delavcev itd.). Nadalje je tu vrsta trgovin, predvsem specializiranih trgovskih poslovalnic, dalje vrsta obrtnih delavnic itd., nakar je navezano tudi okoliško prebivalstvo. Predvsem pa je Idrija lokalno-upravni center, kjer je sedež Občinskega LO, raznih izpostav. OLO, nadalje sedež Okrajnega sodišča, Katastrskega urada, Podružnice NB in drugih instanc, na katere je navezano cca 13.000 prebivalcev, ki živijo izven samega mesta pretežno v območju idrijske ter deloma cerkljanske komune. Poleg tega je Idrija močan šolsko-prosvetni center z vrsto nižjih in srednjih šol, katerih gravitacijsko območje znatno presega lokalne meje (Gozdarska šola, ŠUG ter popolna gimnazija imajo poleg bližnjih še 250 dijakov doma iz vseh delov Slovenije). Idrija je tudi lokalni zdravstveni center z manjšo bolnišnico ter vrsto ambulant in dispanzerjev, na katere je ravno tako navezano vse okoliško prebivalstvo. Vsa ta raznovrstna funkcija mesta zahteva dobro povezavo z zaledjem, tako da okoliški prebivalci lahko dopoldne prihajajo v mesto in se po končanih opravkih popoldne vračajo domov. V zvezi s tako prometno povezavo je tudi vsakodnevna drobna preskrba mesta z lokalnimi prehrabnimi artikli, ki pa v Idriji, žal sploh ni razvita (tržnica). Ne gre pa prezreti možnosti vsakodnevne preskrbe mesta z mlekom in drugimi lokalnimi produkti. Trenutno kaže, da bi za osnovno povezavo Idrije z njenim zaledjem zadostovale le ustrezne avtobusne proge vzdolž glavnih prometnih poti, to je v smeri po dolini Idrije preko Cerknega in Sp. Idrije do Idrije ter v smeri od Cola preko Črnege vrha in Godoviča do Idrije. Perspektivno pa kaže proučiti tudi ostale relacije, ki bi eventualno prišle v poštev, če ne drugače, pa vsaj tako, da bi bila enkrat na teden zveza v Idrijo in nazaj (na primer: Oblakov vrh - Kanomlja - Idrija, Gor. Tribuša - Vojsko - Idrija, Žiri - Ledine - Idrija, Zavratac - Dole - Idrija itd.).

Od obstoječih avtobusnih prog ustrezajo delno že omenjenim nalogam le proge: Breginj-Idrija ter Predmeja-Idrija. Tako vidimo, da je prav pomanjkljiva povezava Idrije z zunanjimi centri, zlasti pa z njeno širšo gravitacijsko okolico, najbolj pereč prometni problem, ki nedvomno hromi gospodarsko funkcijo ter zavira normalen razvoj mesta. Predvsem vidimo, da manjka glavna prometna arterija, to je zveza iz Ljubljane in Logatca. Tako je edino od te strani, to je od središča države in Slovenije nemogoč vsak

dostop v Idrijo in je treba celo pošto prevažati v velikem ovinku preko Ajdovščine ali Jesenic. Zato je vzpostavitev avtobusne proge z jutranjim odhodom iz Ljubljane v Idrijo in popoldanskim povratkom v Ljubljano, ter seveda z ustreznimi zvezami v Logatcu (proti Kopru, Reki), osnovna prometna naloga, ki jo v prihodnjih dneh moramo rešiti. Pri tem bi še podčrtal pomen take zveze ob nedeljah, tako s turističnega gledišča, ker omogoča turistu zjutraj prihod ter popoldne povratek iz zgodovinsko-turistično zanimive Idrije in njene okolice, kakor s perspektivnega gledišča v zvezi z že omenjeno novo bolnišnico in zadevnimi nedeljskimi obiski bolnikov. Povezava Idrije z ostalimi centri, to je od Tolmina in Mosta na Soči ter Nove Gorice, odnosno direktno le od Ajdovščine, delno ustreza. Pač pa obe progi na teh relacijah, več ali manj slabo ustrezata potrebam lokalne povezave, kar je razvidno že iz naslednjega pregleda:

1. Avtobusna proga Breginj—Tolmin—Most na Soči—Idrija in nazaj (APG).

Avtobus odhaja iz Breginja ob 5.45, iz Tolmina ob 7.30, tako da ima v Mostu na Soči zvezo z vlakom iz Gorice in Jesenic. Dalje gre po celotni dolini Idrije, skozi Cerkno in nazaj ter prihaja v Idrijo ob 9.50. Prihod avtobusa je torej zelo pozen, tako da proga ne rešuje zadovoljivo povezavo Cerkljanske z Idrijo. Da bi ugodili potrebam prebivalstva, bi moral avtobus prihajati vsaj dve uri prej. V povratku na Breginj ima avtobus ugodne zveze proti Jesenicam in Novi Gorici, vendar odhaja iz Idrije odločno prezgodaj: že ob 12.10. Vsekakor je treba preložiti odhod vsaj za 2 uri pozneje (približno na 14. uro), saj bi se kljub temu doslegla zveza proti Jesenicam in Novi Gorici. Sedaj pa morajo potniki čakati 2 uri na postaji v Mostu na Soči, medtem ko opravlja avtobus vmesni prevoz na relaciji Tolmin—Most na Soči. Ob nedeljah proga ne obratuje, kar trenutno tudi ni potrebno.

V celoti torej proga ne rešuje zadovoljivo osnovne naloge, to je povezave okolice z Idrijo, tako, da se s te strani odpira še neresen problem.

1. Avtobusna proga Bovec—Idrija—Ljubljana in nazaj (APG).

Na tem mestu kaže omeniti še tranzitno progo Bovec-Idrija-Ljubljana, ki pa na relaciji Bovec-Idrija časovno zelo ustreza potrebam jutranje povezave, saj prihaja avtobus v Idrijo ob 7.25. Žal pa proga ne gre preko Cerknega in je poleg tega zelo nezanesljiva, ker je avtobus pogosto že od Mosta na Soči tako poln, da potem ne prevzema nobenih potnikov več. Podobno stvar lahko opazujemo tudi pri povratku, zlasti ob sobotah,

ko v Idriji avtobus pogosto ne prevzame vseh potnikov v smeri proti Tolminu. Drugače pa urnik te proge tudi v povratku z odhodom iz Idrije proti Bovcu ob 16.50 kar ustreza. Ob nedeljah tudi ta proga ne obratuje.

2. Avtobusna proga Predmeja—Ajdoščina—Idrija in nazaj (APG).

Ta proga nekako najbolje ustreza zahtevam povezave okolice in mesta, saj je bila vzpostavljena na zahtevo gozdnih delavcev. Avtobus odhaja iz Predmeje zjutraj ob 5.20. V Ajdoščini dobi zvezo od vlaka in avtobusa iz Nove Gorice ter od avtobusa iz Postojne. Nato gre preko Črnega vrha in Godoviča, kjer ima zvezo proti Ljubljani, ter prihaja v Idrijo ob 8.05. Iz Idrije se vrača ob 16. uri ter ima v Godoviču zvezo z avtobusom iz Ljubljane. V Ajdoščino prihaja ob 17.32, od tu ima zvezo proti Postojni, dočim nekoliko zamudi vlak in avtobus proti Novi Gorici, naslednja zveza pa je šele ob 20.15. Nedvomno bi torej kazalo urediti boljše in hitrejšo zvezo proti Novi Gorici. Proga ob nedeljah ne obratuje, kar trenutno še ne pomeni posebnega problema.

III.

Pri obravnavanju prometnih problemov nam kaže ob koncu omeniti še problematiko krajevne povezave mesta z njegovo ožjo gravitacijsko sfero. Pri tem je mišljena predvsem povezava mesta s tisto bližnjo ali daljno okolico, od koder odhaja del prebivalstva vsak dan zjutraj na delo, v službo, v šolo, ali po drugih opravkih v Idrijo, da se po končanem delovnem času, šoli ali opravkih zopet vrača na svoj dom. Zanimivo je, da tega problema doslej ni nihče načel, kljub temu da je Idrija edini večji industrijski center v Sloveniji, kjer prevoz delavstva sploh ni urejen. Upoštevati je sicer treba, da mesto nima železnice, ki običajno opravlja to funkcijo. Toda to ne opravičuje dejstva, da ni niti ene avtobusne proge, ki bi vsaj delno služila temu namenu. Toda danes, ko se govori o večji produktivnosti dela, o boljših življenjskih pogojih delavstva in ko nam primanjkuje še nešteto stanovanj, bi nedvomno kazalo vzpostaviti ustrezne, bodisi javne ali interne avtobusne proge, ki bi jih prizadeti delavci, uslužbenci ter dijaki in drugi lahko izkoristili ob jutranjem prihodu in popoldanskem odhodu iz Idrije.

Podatki, zbrani koncem leta 1955. nam kažejo, da hodi v Idrijo cca 450 delavcev in uslužbencev ter cca 60 dijakov skupno torej okoli 510 ljudi. Tako visoka številka nas preseneča, še bolj pa nas preseneča dejstvo, da se komaj 8 do 9% teh ljudi poslužuje avtomobilskega prevoza, dočim so vsi ostali vezani na kolo ali peš hojo. Od celotnega števila odpade levji delež — nekako 50% —

prav na naš rudnik, kamor hodi vsak dan na delo nad 250 rudarjev. Nadalje je močno zastopan Zidgrad, ki je edino podjetje v Idriji, ki vzdržuje prevoz do 30 delavcev na relaciji Želin-Idrija. V manjši meri so zastopana skoraj vsa ostala industrijska, obrtna, komunalna, trgovska in druga podjetja ter deloma uradi, ustanove, zavodi in drugi. V številu dijaštva, ki prihaja v šolo, je zastopana skoraj izključno le gimnazija, prav malenkostno pa ostale šole.

Dnevna frekvenca na posameznih relacijah nam kaže izredno obremenitev nekaterih poti, kjer bi vsekakor kazalo vzpostaviti avtomobilski prevoz. Tako izstopajo v ospredje zlasti relacije od glavnih prometnih poteh in to predvsem:

a) cesta po dolini Idrijce nekako od Želina ali Maruškovca,

b) cesta po dolini Kanomljice nekako od Šinkovca dalje ter

c) cesta od Sp. Idrije naprej, tako da gre tod v Idrijo in nazaj vsak dan nad 350 ljudi;

d) močnejše je obremenjena še relacija ob glavni cesti po dolini Zale ter

e) pot iz Sr. Kanomlje preko Kanomeljskega Razpotja v Idrijo.

Ostale relacije so slabše zastopane, na nobeni od njih frekvenca ne dosega 20 ali več ljudi dnevno v eno smer.

Seveda moramo upoštevati, da se celotni dnevni dotok ne odvija istočasno. Glavni priliv delavstva je usmerjen v Rudnik, kjer začenja delovni čas že ob 4. uri zjutraj. Čez eno uro, t. j. ob 5. uri, pričinja delo na gradbiščih Zidgrada, medtem ko se v vseh ostalih podjetjih pričinja delovni čas ob 6. uri. Ob 7. uri gre predvsem za dotok uslužbencev in nameščencev, ob 8. uri pa izključno dijaštva. Tako vidimo, da gre od 4.—8. ure zjutraj za stalen dotok ljudi, prav tako še ob 12. uri, ko prihaja druga izmena rudarjev (ostala podjetja praviloma ne obratujejo v več izmenah). Ob tej uri pa se začno vračati na domove rudarji prve izmene, potem ob 13. uri dijaki, po 14. uri pa ostalo delavstvo in vsi uslužbenci. Ob 16. uri se vračajo gradbeni delavci Zidgrada ter končno ob 20. uri rudarji druge izmene. Glede na tak dokaj ustaljen urnik so možnosti za koncentracijo prevoza deloma neugodne. Seveda, v kolikor bi rudnik sam skrbel za prevoz svojih delavcev, kakor je to storilo gradbeno podjetje »Zidgrad«, bi potrebovali le proge s prihodom od 6. do 8. ure in odhodom od 13. do 14. ure, ki bi zelo ustrezale tudi potrebam ostalega prebivalstva iz okolice. Pri tem bi prišla v poštev predvsem avtobusna proga na relaciji od Spodnje Kanomlje oziroma vsaj od Spodnje Idrije do Idrije, kakor je že obratovala pozimi v letih 1955—1956. V zvezi s tako

progo, kakor tudi na splošno v zvezi s krajevno (lokalno) prometno problematiko pa se odpira vprašanje voznega parka in gospodarske organizacije, ki bi opravljala tak javni avtobusni prevoz. Nedvomno je to stvar idrijske komune same, saj bi tako nalogo zadovoljivo reševalo le domače podjetje ali organizacije (Turistično, društvo) z lastnim avtoparkom, ki bi se lahko koristil tudi v izletniške in druge namene.

Nekaj smernic za izboljšanje prometne povezave

Na koncu tega pregleda potreb in trenutnega stanja prometnih zvez pa lahko še enkrat poudarimo zaključke ter podamo osnovne smernice in predloge, ki naj služijo pri ureditvi novega voznega reda in prometnih zvez na splošno. Za boljšo povezavo našega mesta naj bi se torej ukrenilo naslednje:

V zvezi s progami pod I. naj se:

1. uredi vprašanje zvez v Logatcu z vlakom proti Reki—Trstu—Puli in avtobusom proti Kopru, kar je zlasti pereče v času turistične sezone, ko je Idrija brez zveze z morjem.

a) Jutranja zveza se lahko uredi tako, da bo odhod avtobusa iz Idrije v Ljubljano 15 minut prej, t. j. ob 5.45. Avtobus naj bi v Logatcu vozil tudi do železniške postaje, s čimer bi se zlasti ustreglo potnikom s prtljago ali majhnimi otroki.

b) Popoldanska zveza v povratku pa zahteva poznejši odhod bovškega avtobusa iz Ljubljane (približno ob 16.30), tako da bi ta v Logatcu prevzel ob 17. uri potnike iz vlaka Reka—Pula.

2. V nedeljskem urniku naj se vzpostavi jutranja zveza z Ljubljano (ali vsaj z Logatcem) z odhodom iz Idrije približno ob 5.45 (ali pozneje) ter istim povratkom kot do sedaj.

V zvezi s progami pod II. naj se:

1. Ponovno in to čimprej vzpostavi avtobusna proga Ljubljana—Idrija.

a) Z odhodom iz Ljubljane nekako ob 7. uri, tako da bi pobrala jutranje potnike in pošto v Ljubljani in v Logatcu.

b) S povratkom iz Idrije nekako ob 15—16. uri, tako da bi imela v Logatcu in Ljubljani zvezo za naprej.

c) Taka proga bi nedvomno morala obratovati tudi ob nedeljah, eventualno z nekoliko poznejšim povratkom iz Idrije.

2. Dokler se ne vzpostavi redna nedeljska proga, naj odhaja sobotni avtobus iz Idrije

proti Ljubljani nekako 15 minut prej (ob 16.45), tako da bo imel zvezo z vlakom proti Zagrebu in Mariboru.

3. Izboljša naj se povezava Idrije z Ajdovščino in Novo Gorico.

a) Avtobus iz Predmeje naj bi prihajal nekako 30 minut prej (ob 7.35).

b) Vračal naj bi se iz Idrije tudi nekoliko prej (ob 15.20), tako da bi imel še zmeraj v Godoviču zvezo iz Ljubljane (ob 15.45) ter v Ajdovščini z avtobusom za Novo Gorico (ob 16.50), ki je sedaj zaradi prihoda ob 17.32 nima. V nasprotnem primeru pa naj bi se problem rešil tako, da se bo dobila tudi po tej uri kmalu zveza proti Novi Gorici.

4. Izboljša naj se povezava Cerkljanske z Idrijo, tako da se uvede:

a) Jutranja proga preko Cerknega s prihodom v Idrijo med 7. in 8. uro, ker je dosedanja bovška predvsem tranzitnega pomena, tako da pogosto ne vzame nobenih potnikov, poleg tega pa sploh ne gre skozi Cerkno, medtem ko je naslednja proga s prihodom v Idrijo nekaj pred 10. uro vezana na železniške prihode v Mostu na Soči, tako da zaradi poznega prihoda ne ustreza več osnovnim namenom krajevne povezave.

b) V povratku na tej relaciji naj se čimprej spremeni popoldanski odhod avtobusa za Breginj in to tako, da bi odhajal nekako ob 14. uri, saj bi imel kljub temu zvezo z vlaki na Mostu na Soči. V nasprotnem primeru pa bi kazalo tudi tukaj vpeljati novo progo, odnosno povratno vožnjo proge predlagane pod a), z odhodom iz Idrije po 14. uri.

V zvezi s progami pod III. naj se:

prouči problem dnevnega prevoza delavstva bodisi tako, da bi oskrbovala prevoz posamezna podjetja, bodisi na bazi javnega prevoza za vse prebivalstvo. Na podlagi enega od teh principov naj se uvedejo tudi ustrezne proge, predvsem na relacijah:

1. Maruškovec—Sp. Idrija—Idrija in nazaj, ki pa se lahko kombinira s progo omenjeno pod 4a.

2. Sred. Kanomlja—Sp. Idrija—Idrija in nazaj, ki naj zadovolji predvsem potrebam Sp. Idrije.

Obe progi pa naj imata tako urejen urnik prihoda zjutraj v Idrijo ter odhoda popoldne nazaj, kot ga je imela svoj čas krajevna avtobusna proga Idrija—Sp. Idrija.

3. Prouči naj se možnost ustanovitve drugih krajevnih zvez (mogoče enkrat tedensko) tako, da bi Idrija prevzela tudi tisto prometno vlogo, ki ji po njeni legi in gospodarski vlogi nedvomno pripada.

PRVI RUDOKOPI V IDRIJI

O odkritju idrijskega rudnika so bili objavljeni že nešteti spisi, toda taki so žal večinoma raztreseni kot članki v raznih knjižnih in časopisnih izdajah. Poleg tega so starejše objave enostavno prepisovali, posebno od Valvazorjevih časov dalje. Od časa do časa so jim dodajali na novo najdene vesti. Slednjič je idrijski dekan Mihael Arko pričel zbirati že objavljeno gradivo ter zadnje razpoložljive podatke iz idrijskega rudniškega in župniškega arhiva, nakar je izdal prav ob začetku fašističnega preganjanja domače knjige, leta 1931, prvo slovensko »Zgodovino Idrije«. Pregledano zbirko rudniških aktov so kmalu nato večidel uničili. K sreči so nekateri rodoljubi našli še nekatere važne in nepoznane spise ter jih obvarovali pred uničevalno roko nasilnega okupatorja. Najstarejše in najvažnejše gradivo o pričetku rudarjenja v Idriji pa je ohranjeno še vedno po javnih in privatnih arhivih v Čedadu, Vidmu in Benetkah, delno pa tudi po koroških mestih ter ga naši zgodovinarji še niso strokovno in sistematično pregledali. Najbližje arhivske zbirke pa so uničile vojne in požari.

Iz podrobnih poročil v uradnih zapiskih različnih dob je razvidno, da je nastal rudnik z nastopom nekega Kacijana Anderle, ali Anderlein, ki je označen kot »Landsknecht«, po naše deželni hlapec, vojak-suličar. Živo srebro je našel osamljeni kmet-škarar, ki se je zatekel na področje Idrije z drugimi družinami iz trbiškega okraja, ki so se bile uprle plačevanju davkov ter se naselile na ozemlju današnje cerkve Svete Trojice. Omenjeni kmet je izdeloval tudi leseno posodo ter jo namakal v studencu, ki izvira na severni strani današnje Idrije pod »Rožnim hribom«. Zgodba o tem škararju je splošno znana, čeprav nimamo dokazov za njeno resničnost in ne vemo niti za možakovo ime. Tako si še danes nismo popolnoma na jasnem, če je to samo pripovedka, ki se nam je ohranila po ustnem izročilu, ali je to dogodek, ki ima zgodovinsko osnovo. Pripoveduje se, da je našel škarar nekega jutra na dnu lesene posode nepoznano tekočino, ki je bila zelo težka in se je svetlikala; privrela je bila z vodo vred iz studenca. Po dunajskih virih naj bi šla po posodo škararjeva žena, ki je pa ni mogla dvigniti in je zato poklicala moža.

Francoski strokovnjak Heron de Villefosse, ki je imel opraviti z rudnikom v času francoske zasedbe, piše, da to posodo v Idriji še vedno hranijo in razkazujejo. O tem spi-

su poroča zgodovinar dr. Henrik Blank 1822. leta. Poročilo o škararju ne more biti samo pravljica.

Ker škarar težke tekočine ni poznal, jo je ob prvi priliki odnesel v 6 ur oddaljeno Škofjo Loko in jo pokazal tamkajšnjemu zlatarju. Iz Idrije do Škofje Loke je tedaj vodila skozi Poljansko dolino tovarna pot, ki je vezala tudi Tolmin. Previdni mož tekočine ni hotel nesti v Tolmin, pod katerega je spadalo njegovo bivališče. Vsekakor je hotel najdbo prikriti tolminski gosposki in gotovo tudi sam zanjo kaj iztržiti. Z zlatarjem se nista mogla zediniti glede cene, škarar pa tudi ni hotel izdati najdišča. Vest o najdbi živega srebra pa se je kmalu raznesla po okraju.

Spredaj omenjeni Anderle je živel verjetno v kraju in se je pridružil škararju, ko se je vračal iz Škofje Loke ter izvabil iz njega skrivnost. V neki rudniški notici je rečeno, da je bil Anderle voznik in ne vojak ter doma iz Grebinj (Griffen na Koroškem, zato tudi Griffner). To pa bi razlago zelo poenostavilo, ker kot vojak gotovo ne bi imel razumevanja za najdbo in tudi ne sredstev za njeno izkoriščanje. Pripovedka je torej zelo verjetna, čeprav se pripoveduje v dveh variacijah, ki se pa ujemata glede kraja in oseb.

Po Valvazorju naj bi se bilo vse to zgodilo leta 1497, po mnenju dekana Arka pa že kakih 10 let preje. Arko utemeljuje trditev z okoliščino, da je bilo v Idriji že leta 1500 okoli 200 ljudi, tako da se je izplačalo postaviti cerkev sv. Trojice na mestu, kjer je bilo najdeno živo srebro. Ostala bo torej najbolj verjetna letnica 1490, ki jo navaja zgodovinar Bavčar v svojem rokopisu iz leta 1667. To letnico potrjuje tudi postojnski dekan Hitzinger, ki citira dva danes izgubljena rudniška akta iz leta 1573 in 1737, v katerih je zapisano, da se je našlo prvo živo srebro v Idriji leta 1490.

Nastane še vprašanje, kdaj se je začelo v Idriji rudariti. Škarar in Anderle sta gotovo začela takoj iskati rudišče. Iz beneških listin je razvidno, da je že sredi leta 1493 izkoriščala rudnik poleg beneško-tolminske družbe z bratoma Formentini iz Čedada tudi samostojna skupina Nemcev. Dr. Henrik Blank navaja neko listino, ki jo je našel zgodovinar Henry Simonsfeld v beneškem arhivu in je ponatisnjena v knjigi »Fondaco dei Tedeschi in Venedig« leta 1887. Tu je omenjen tudi idrijski rudnik. Ponatis navaja, da je Consiglio dei dieci v Benetkah dovolil dne

25. IX. 1493 trem nemškim rudarjem, Henriku Darfu, Albertu Arkerju in Cuzanderju (to je Kaz-Anderle), ki so našli na območju tolminskega gospostva ležišče živega srebra in ga izkoriščali, poleg drugih pravic še nekatere olajšave za promet po beneškem ozemlju za dobo petih let s pogojem, da vse živo srebro pošiljajo v Benetke. Ta družba torej ni mogla biti druga kakor tista, ki jo je ustanovil Anderle in ki je štela menda devet rudarjev. Ponatis označuje tudi kraja: »in Tale Idria« — v dolini Idrije. Idrija je spadala namreč pod Benetke od časa, ko so v letih 1410 do 1420 Benečani zasedli propadlo patriarhovo oglejsko državo. Iz navedenega sledi, da je Anderle zvedel preje za nahajališče živega srebra, kakor brata Formentini, ki sta opazila teči živo srebro ob bregovih Idrijce, kakor navajajo zapiski v čedadskem arhivu, šele avgusta 1493 in o tem tudi poročala. Te bregove Idrijce si moramo misliti tudi niže od sedanjega mesta, ker je bila dolina, kjer stoji danes Idrija, le malo vabljiva, saj so jo imenovali tudi »Zvirna dolina« in »Dolina zveri«.

Anderle in njegovi tovariši so bili torej prvi rudarji v Idriji in so svoje rudarjenje prikrivali, dokler se je dalo. Iz previdnosti so vzdrževali prometno zvezo samo proti severu, od koder je mogel dobivati Anderle proizvodna sredstva in iz Koroške, domovine starih rudarjev, tudi izvežbane delavce. Nasledili so ga njegovi sorodniki po imenu Perger.

Gotovo je, da so dajali v Benetkah prednost čedadsko-tolminski rudarski družbi z bratoma Formentinijema in jo navajajo kot prvo le zato, ker je spadala pod njihovo nadzorstvo ter je prva gradila hiše in namestila čedadskega dr. Hermana kot prvega občinskega načelnika nove naselbine.

Furlanski zgodovinar G. Grion piše leta 1899 v knjigi »Guida storica di Cividale e distretto«, da je bil 19. VII. 1493 obnovljen tradicionalni sejem v Čedadu, kar je važno tudi za našo zgodovino. Odstavek v I. knjigi na strani 460 se v prevodu glasi:

»Da bi privabili trgovce so organizirali poleg sejma sv. Pantelija, ki je bil 27. julija, še sejem sv. Mihaela 19. julija, ki je imel iste predpise kot prvi: Trgovci naj bi plačevali samo mitnino in mestno dohodnino za prodano vino, kruh in meso.

V avgustu 1493 se je razširila radostna vest, da se namerava patriarh Donato ustoličiti s svojo kurijo v Čedadu in da je videl Virginij Formentini teči živo srebro ob straneh Idrijce v okolici Tolmina. Patriarh je prišel v Čedad v maju 1495 in kmalu nato umrl.

29. novembra 1493 se je predstavil Svetu gospod Leonardo de Manzano kot rudarski upravitelj in je zaprosil za dovoljenje, da sme izkopavati dragoceno kovino. S člani družbe iz Tolmina pa se je bil sporazumel za dva izkopa živega srebra. Svet je dal svoj pristanek, toda brez okrnitve pravic Filipa Formentinija in njegovega brata Friderika, ki sta imela glavni delež pri tolminski družbi.

Medtem sta se vrnila iz Benetk vitez Elija de Gusano in Ludvik Tani, ki se jima je pridružil še komisar-namestnik rudarskega upravitelja. V Idrijo so odpotovali dne 13. decembra 1493. Pridružila sta se jim tudi doktor Herman Claricini in Bertoncelej Nordis zaradi preiskave krajev, kjer naj bi odprli rove ter zgradili stanovanjske hiše na stroške družbe in Sveta v Tolminu.

Pričakovali so tako veliko količino živega srebra, da je vest o njegovi najdbi znižala ceno za 30 odstotkov.

Ali že leta 1494 je morala ta družba pisati Svetu desetih v Benetkah, da so Nemci nadlegovali in zasramovali Virgijija Formentinija.

20. avgusta 1498 so kmetje pretili, da bodo uničili izdelovalnico cinobra, last Alojza Pizanija v Sv. Petru di Poloneto. 22. avgusta so požgali izdelovalnico Leonarda Manzano v Grupignanu na Nadiži, ker so plini škodovali polju. Sosedje so zahtevali, da se požigalec izpusti proti povrnitvi škode, družba pa te ponudbe ni sprejela. Požigalca so kmalu izpustili, ker so se končala mirovna pogajanja v Noyonu in Wormsu in je ostal avstrijski dvor lastnik čedadskih rudnikov. Polja v Polonetu in Grupignanu niso bila več ogrožena od cinobrovega dima.

* * *

Med letom 1497/98 je Anderlovi družbi potekla petletna doba, živega srebra pa tudi ni bilo več toliko kot v začetku in rudarjenje je začelo pešati. Anderlovi nasledniki-sorodniki so začeli razprodajati rudniške naprave, ki jih je prevzela družba iz Salzburga z načelnikom Kuttlerjem. Tehnični vodja pa je postal Viljem Neumann iz Beljaka. V salzburškem gorovju so namreč takrat opustili zlatonosne rudnike. Anderle je že tako postal imovit človek, ker mu je kmet-škafar še preje prepustil najditeljsko pravico proti visoki odškodnini. Po ustnem izročilu si je škafar nabavil zemljišče na sedanjem Marofu in si tamkaj postavil svojo domačijo. Nova družba je pozneje prevzela naslov »Sv. Ahačija« in je do leta 1504 prevzela celotno rudniško poslovanje. Dne 22. junija 1508, ko je rudnik že začel propadati, so našli novo bo-

gato žilo na nasprotnem bregu Nikove in tedaj šele je oživel v Idriji rudarstvo v pravem pomenu besede. Ta dan so do osvoboditve obhajali kot rudniški praznik.

Leto kasneje 1509. so rudnik nenadoma napadli Benečani in si ga tudi prisvojili. Toda cesar Maksimiljan jih je dal še istega leta pregnati. Benečani so takrat izgubili tudi Tolmin, ki ga je branila znana rodbina Formentini. Tedaj je prenehala vsaka politična zveza z Benečani, le nekaj trgovcev je še ostalo v Idriji. Potem so se menjavale razne družbe, potrjene zaporedoma od dveh cesarjev. Poleg njih si je dal še cesar napraviti lasten rov ter nastavil prej imenovanega Neumanna kot prvega rudniškega sodnika. Ta je takoj navezal trgovske stike z Benetkami in Augsburgom, privatne pa še s Koroško in Salzburško ter postal bogataš in mogočnejši. Ta rodbina je poleg drugih gospodarila v Idriji še do leta 1580, ko je sin cesarja Ferdinanda I., nadvojvoda in deželni knez Karel, izdal obči pravilnik o poenostavljenju rudniškega poslovanja ter hkrati odkupil od privatnikov ves rudnik. Iz idrijskega okraja je ustanovil enotno upravno telo ter onemogočil vsako privatno rudokopstvo. Tako je postal rudnik po desetletjih izžemanja po privatnih mogočnejših državna last.

* * *

Za dopolnilo in v ilustracijo prve dobe idrijskega rudnika naj navedem še nekaj neobjavljenih izpiskov iz rudniškega arhiva:

Leta 1516 je odpustila vdova Ana Nater iz Salzburga svojega pooblaščenca Hansa Pflügla v zadevi četrtega dela, ki ga je podedovala po bratu ter je postavila kot svojega zastopnika Valentina Kuttlerja iz Salzburga.

Leta 1531 sta prodala Jakob in Hans Kuster en »kuks«, to je delež na dobičku Valentinu Kuttlerju iz Salzburga.

Leta 1535 prosi Franc Perger, Anderlov družabnik in sorodnik, da se prepíše delež na ime Pflügel.

Leta 1536 toži Hanns Perger iz Ptuja rudniško gosposko ter posebej Vilhelma Neumana zaradi kršenja pogodbe in poneverb.

Po Neumanovi smrti je sklenila rudarska družba (Herren und Gewerken) v maju 1536 leta z Anderlovim dedičem Andrejem Pergerjem, Martinom Pergerjem iz Ptuja kot pooblaščenec ter Evo, vdovo po Klemenu Schnellerju pogodbo, da bodo proti odškodnini 500 državnih goldinarjev opustili vse zahteve do te rudarske družbe.

Iz vsega navedenega vidimo, kako so se tuje družbe razpasle po rudniku in nikdar niso imele med seboj čistih računov.

Ko so Benečani 1509 leta zapustili Idrijo, je cesar Maksimiljan I. z mandatom z dne 25. II. 1510 ta odlok ponovno potrdil. Posamezne deleže pa je dobilo v dar 16 zaslužnih oficirjev in uradnikov. Rudnik so izkoriščale odslej razne družbe, ki so se leta 1535 združile v eno samo.

Dr. Blank pravi, da sta ostala Neuman ter Anderlov sorodnik in naslednik Andrej Perger lastnika rudniških deležev še po letu 1522, Andrejev naslednik pa je bil do 1529 leta neki Ruprecht Perger. Zadnje terjatve Anderlovih rudarjev naj bi poravnal šele Kuttler leta 1536. Takrat je umrl tehniški vodja Neuman. Leta 1526 rudniški sodnik Hanns Wagner še vedno poroča Kuttlerjevimi družabnikom.

Leta 1520 so ustanovili zopet novo podjetje imenovano »Pri Katarininem jašku«. Cesar Ferdinand pa je dal odpreti nov »Jurijev jašek«. Kuttler-Neumanovi dediči so ostali solastniki rudnika še do leta 1580, ko je nadvojvoda odkupil ves rudnik in njegove gozdove od 72 privatnih družabnikov.

Prvi rudniški akt iz leta 1509 se nanaša na prvo posestveno spremembo po benečanski zasedbi Idrije.

Čedadska družba Formentini je morala zapustiti Idrijo okrog leta 1504, ker je takrat prevzela vse delo Kuttlerjeva družba. Formentinijevi nasledniki se ne imenujejo več. Friderik in Karel-Pavel sta leta 1509 branila za Benečane tolminski grad proti avstrijskemu vojskovodji Breunschweigu, ki pa je grad zavzel 3. IX. 1509, ko se je vračal iz osvojenе Idrije.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRİJA

Na podlagi 6. odstavka 8. člena statuta občine Idrija, 1. odstavka 6. člena uredbe o pravici ljudskih odborov, da lahko predpisujejo takse in prometni davek (Uradni list FLRJ številka 19-118/53) ter v zvezi s točko 1/b — XX. priloge I/A zakona o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov (Uradni list FLRJ št. 34/55) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 24. I. 1957 sprejel

ODLOK

O SPREMEMBAH ODLOKA O OBČINSKEM PROMETNEM DAVKU OD PROMETA NA DROBNO, NA OBMOČJU OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA IDRİJA

1. člen

3. člen odloka o občinskem prometnem davku od prometa na drobno, na območju Občinskega ljudskega odbora Idrija (št. 35/21 z dne 27. VI. 1956) se spremeni in glasi:

Kot živilske potrebščine, od katerih se davek ne plačuje, se štejejo s prehrabnenimi proizvodi iz panoge 129 začasne nomenklature Zvezne planske komisije iz leta 1948, iz panoge 211 — kmetijstvo, 212 — sadjarstvo, 213 — vinogradništvo, 214 — živinoreja, 215 — ribištvo in 216 — domača predelava kmetijskih pridelkov.

2. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija. Uporablja pa se od 1. I. 1957 dalje.

Št. 01-33/5-P/p

Idrija, dne 24. I. 1957.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

Na podlagi 6. odstavka 8. člena statuta občine Idrija 1. odstavka 6. člena uredbe o pravici ljudskih odborov, da lahko predpisujejo takse in prometni davek (Uradni list FLRJ št. 19-118/53) ter v zvezi s točko 1/b — XX priloge I/A Zakona o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov (Ur. l. FLRJ št. 34/55) je Občinski ljudski odbor Idrija na svoji seji dne 24. I. 1957 sprejel

ODLOK

O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ODLOKA O OBČINSKIH TAKSAH

1. člen

V odloku o občinskih taksah (št. 35/20 z dne 27. VI. 1956) se za 2. členom doda nov 2a člen, ki se glasi:

Dohodki od turistične takse se v celoti prepuščajo krajevemu turističnemu društvu, da jih uporabi za izvršitev svojega delovnega programa.

2. člen

3. člen se spremeni in glasi:

Takse se pobirajo v gotovini ali v taksnih znamkah.

3. člen

V drugem delu tarife A takse se črta točka 1 tarifne štev. 5 točka 2, 3 in 4 pa postanejo točke 1, 2, 3.

V delu B tarife — turistična taksa se tarifna štev. 1 spremeni in glasi:

Osebe, ki se mudijo v kraju, plačajo takso, ki znaša dnevno od postelje, ki se jim da proti plačilu na razpolago v hotelih, prenočiščih, v internatih, šolah in sobah, ki jih oddajajo zasebniki

- a) v glavni sezoni . . . . . din 30.—
- b) izven glavne sezone . . . . . din 20.—

Pripomba se spremeni in glasi:

Takse ne plačajo:

- a) osebe, ki jih pošlje v turistični kraj na zdravljenje ali ambulantni pregled Zavod za socialno zavarovanje,
- b) invalidi, ki se mudijo v turističnem kraju na zdravljenju po zdravnikovi odredbi,
- c) otroci do 7 let starosti.

Turistične takse so oproščeni tudi člani Počitniške zveze Jugoslavije, Zveze izvidniških organizacij Jugoslavije in društev »Partizan«, kadar taborijo v lastnih šotorih ali organiziranih počitniških kolonijah in pa člani šolskih počitniških kolonij in ekskurzij, kadar se v skupinah nastanijo v zato določenih domovih, šolah ali šotorih.

4. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija.

Št. 01-33/8-P/e

Idrija, dne 24. I. 1957.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

Na podlagi 24. člena statuta občine Idrija in 15. člena zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19-88/52) ter 3. in 8. člena temeljnega zakona o prekrških (Uradni list FLRJ št. 46-428/51 in 58-633/55) je Občinski ljudski odbor Idrije na svoji seji dne 28. II. 1957 sprejel

ODLOK

O UPRAVLJANJU IN VZDRŽEVANJU VODOVODNEGA OMREŽJA TER O VPELJAVI TARIFE NA VODARINO NA OBMOČJU OBČINE IDRİJA

I. Splošne določbe

1. člen

Vodovodno omrežje z vsemi napravami (v nadaljnjem besedilu vodovodne naprave) na območju občine Idrija, ki so splošno ljudsko premoženje javnega značaja, upravljajo in vzdržujejo:

- 1. vodovodne naprave v mestu Idrija Komunalno podjetje Idrija;
- 2. vodovodne naprave na podeželju krajevni odbori.

2. člen

Da bi se zagotovila sredstva za redno vzdrževanje vodovodnih naprav ter zagotovilo vplačevanje njegove amortizacije, se vpelje tarifa na vodarino, ki se predpiše s tem odlokom.

Vodarino so dolžni plačevati vsi koristniki vode, ki jo dobivajo iz javnih vodovodnih naprav.

Vodarino pobira organ, ki je po 1. členu tega odloka pooblaščen, da vzdržuje in upravlja javne vodovodne naprave.

3. člen

Koristniki vode in vodovodnih naprav so dolžni:

- skrbeti za pravilno ravnanje z javnimi vodovodnimi napravami;
- skrbeti za čistočo in higieno v neposredni bližini teh naprav;
- preprečevati vsakršne poškodbe;
- takoj prijaviti dejanja, zaradi katerih bi lahko nastale okvare na vodovodnih napravah ali bi povzročale okuženje vode.

II. Posebne določbe

4. člen

Odpiranje in zapiranje naprav za zajetja vode, zbiralnikov, rezervoarjev in hidrantov je dovoljeno samo organom, ki so pooblašteni za upravljanje in vzdrževanje vodovodnih naprav po 1. členu tega odloka.

V primeru požara ali druge elementarne nezgode smejo to storiti tudi gasilci, člani protiletalske zaščite ali druge, za to pooblašcene osebe.

5. člen

Obstoječe vodovodne naprave je koristiti smotрно.

Nadzorstvo nad upravljanjem, koriščenjem javnih vodovodnih naprav opravlja občinski ljudski odbor oziroma njegov pristojni organ.

Napeljavati nove priključke na javne vodovodne naprave in spreminjanje že obstoječih priključkov dovoljuje organ, ki upravlja vodovodne naprave.

Vsa dela morajo biti izvršena v skladu z zdravstvenimi, higienskimi, gradbenimi in drugimi tehničnimi predpisi.

6. člen

Koristniki morajo redno in na lastne stroške vzdrževati hišne priključke do vodomera; kjer teh ni, pa v svojem poslopju. Okvare, ki nastanejo na ostalih vodovodnih napravah, pa je takoj prijaviti organu, ki upravlja in vzdržuje te naprave.

7. člen

Organ, ki upravlja in vzdržuje vodovodne naprave, vodi pregled nad obstoječimi vodovodnimi napravami. Pregled vsebuje število, lokacijo in tehnične podatke teh naprav.

8. člen

Vodarina, določena s tarifo tega odloka, se obračunava:

- za gospodinjstva in ustanove, ki nimajo montiranih vodomero polletno za nazaj;

- gostinstva, obrt, komunalna, industrija, gradbeništvo in ostali potrošniki, ki imajo vodomere, mesečno za nazaj.

Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve se pooblašča, da lahko za posamezna naselja in kraje po potrebi določa drugačne roke o plačevanju vodarine.

9. člen

Denarna sredstva, ki se ustvarijo s pobiranjem vodarine, se smejo stekati na poseben konto pri podjetju oziroma v proračunu občinskega ljudskega odbora. Ustvarjen dohodek se sme uporabljati samo za novogradnjo in vzdrževanje vodovodov.

III. Tarifa

10. člen

Vodarina se plačuje na podlagi pavšalne tarife ali pa od porabe 1 kubika vode, ki se ugotavlja po vodomeru.

11. člen

Tarifa na vodarino se določa po potrošniških kategorijah:

I. Široka potrošnja:

- za gospodinjstva in ustanove, ki koristijo vodo pri javnih izlivih din 2.— za 1 m³
- za gospodinjstva in druge ustanove, ki imajo priključek na javni vodovod „ 3.— za 1 m³

II. Gostinstvo, obrt in komunalna „ 10.— za 1 m³

III. Industrija in gradbeništvo „ 30.— za 1 m³

Za široke potrošnike se štejejo vse druge organizacije in ustanove, ki niso zajete v I., II. in III. potrošniški kategoriji tega odloka.

12. člen

Potrošnja vode se obračunava po 11. členu tega odloka na podlagi dejanske porabe vode ali pavšalno po naslednjih določilih:

I. Potrošniki, ki koristijo vodo iz javnih izlivov:

za pitje, pranje perila in kuhanje po pavšalni porabi vode 1 45 na dan, kar znaša din 2,70 mesečno na osebo.

II. Potrošniki, ki imajo priključek na javni vodovod:

za pitje, pranje perila in kuhanje po pavšalni porabi vode 1 45 na dan, kar znaša din 4.— mesečno na osebo;

za izpiranje WC 1 25 na dan, kar znaša din 2,25 mesečno na osebo;

za kovanje v kadi 1 50 na dan, kar znaša din 4,50 mesečno na osebo;

za pitje in pranje goveje živine in konj 1 50 na dan;

za pitje in pranje drobne živine 1 15 na dan. za zalivanje vrtov in zelenih površin 1 1,50 na m² površine dnevno;

za bolnišnice po osebi 1 500 dnevno;

za klavnice po komadu goveje živine in konj 1 400;

za komad zaklane drobne živine 1 300;

za pranje avtomobilov od kom. 1 200.

Vsa ostala potrošnja vode, ki ni navedena v 1.—10. točki tega člena, se ugotavlja za vsak primer posebej.

13. člen

Koristnikom vode iz I. kategorije 11. člena tega odloka se prizna določena tarifa vodarine samo do naslednje maksimalne porabe:

1. za gospodinjstva po 1 160 dnevno na osebo,
2. za ustanove:
  - a) dijaški domovi po 1 160 dnevno na osebo,
  - b) šole po 1 80 dnevno na osebo,
  - c) bolnice po 1 500 dnevno na osebo,
  - d) klavnice 1 400 po komadu zaklane živine.

Za porabo vode iznad določene norme v prejšnjem odstavku se bo zaračunavala tarifa s 100% pribitkom.

14. člen

Gospodarske in družbene organizacije ter ustanove so dolžne, da si postopoma nabavijo vodometre in preskrbijo za njihovo montažo.

Najkrajši rok, do katerega morajo imeti koristniki iz 1. odstavka tega člena montirane vodometre, je 2 leti od dneva, ko stopi ta odlok v veljavo.

15. člen

Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve je pooblaščen, da izda pravilnik o uporabi vodovodnih naprav v primeru požara ali drugih elementarnih nezgod. Ta svet daje tudi navodila in tolmachenja za uporabo določil tega odloka.

IV. Kazenske določbe

16. člen

Vsako samovoljno in škodljivo ravnanje z vodovodnimi napravami, ki nasprotuje določbam tega odloka, se kaznuje kot upravni prekršek.

17. člen

Z denarno kaznijo do 2.000.— din se kaznuje:

1. Kdor samovoljno zapira naprave za zajetja vode, zbiralnike, čistilnike, rezervoarje in hidrante;
2. kdor napravi ali spremeni priključek k javnim vodovodnim napravam brez predhodnega dovoljenja pristojnega organa;
3. kdor ne poskrbi za takojšnje povračilo okvar na priključku (6. člen);
4. kdor odlaga odpadke in smeti ali pere v bližini vodovodnih naprav ali drugače povzroči nevarnost, da se voda okuži.

18. člen

Poleg plačila kazni za prekrške so storilci dolžni poravnati škodo, ki jo povzročajo na vodovodnih napravah; za škodo, ki jo povzročajo otroci do 14. leta starosti, so odgovorni starši oziroma skrbniki.

19. člen

Ta odlok stopi v veljavo 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija, uporablja pa se od 1. I. 1957.

Št. 33/9-57

Idrija, 28. II. 1957.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

IZ ZAPISNIKOV SEJ OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA IDRIJA

XVII. seja dne 21. I. 1957

Da bi bili prebivalci mesta Idrije in okolice preskrbljeni z boljšim kruhom, je ljudski odbor sklenil modernizirati novo ustanovljeni pekarski obrat. Nabavil bo stroj za stepanje vreč in stroj za sejanje moke v skupni vrednosti milijon dinarjev.

Za zdravje otrok je Rudnik živega srebra Idrija namenil 200.000.— din, da bi uredili šolsko ambulanto. Ustanova bo imela sedež v Idriji, delovala pa bo za območje celotne občine. Ker sredstva, ki jih je namenil Rudnik, ne bodo zadostovala, je ljudski odbor odobril, da se iz sredstev sklada za stanovanjsko-komunalno graditev izplača v ta namen 900.000.— din. Opremo za ambulanto bo dodelil Nacionalni komitee UNICEF v Beogradu. Vrednost te opreme bo cca tri milijone dinarjev.

Občina Idrija bo prodala devet eno- in dvo-stanovanjskih hiš v Črnem vrhu in Zadlogu zasebnim kupcem.

Imenovanja:

Ustanovljen je bil Svet za telesno vzgojo. Za člane sveta so bili izvoljeni: predsednik: Franc Didič (mlajši), člani: Srečko Logar, Miro Golob, Bojan Križaj, Franc Hladnik, Ivi Logar, Jože Pajer.

Spremenjen je bil sestav Komisije za potrjevanje tarifnih pravilnikov. Ljudski odbor je

razrešil nekatere člane te komisije, ker so zaposleni z drugim delom. Za člane nove komisije so bili imenovani: predsednik Ladislav Vukan, člani: Stanko Klavčič, Rafael Petrič, Silvester Kleindienst in Slavko Šulgaj.

Ustanovljena je bila Komisija za prekvalifikacijo osnovnih sredstev. (Predsednik komisije je Ladislav Vukan.)

XVIII. seja dne 28. II. 1957

Občinski ljudski odbor je obravnaval poročilo Sveta za splošno upravo in notranje zadeve o »Javnem redu in miru«. Po razpravi je sprejel naslednje zaključke:

1. v občini so primeri, da nekateri prekomerno uživajo alkoholne pijače. Nekaj primerov je takih, da so zaradi pijančevanja prizadete družine. Zato se ljudski odbor obrača na vzgojne, politične in gospodarske organizacije, da bi vplivali na javnost in pomagali odpraviti pijančevanje.

2. Svet za splošno upravo in notranje zadeve naj povabi na sestanek zastopnike gostinskih obratov. Na tem sestanku naj se navzoče opozori na prepoved igranja hazardnih iger in na sankcije, ki so predvidene za kaznovanje igralcev takih iger ter gostinskih organizacij, če dovoljujejo v gostiščih igrati hazardne igre.

Prav tako naj se navzoče opozori na določilo občinskega odloka o javnem redu in miru, ki prepoveduje prodajanje alkoholnih pijač mladoletnikom in pijanim osebam.

3. Krajevni odbori naj na svojem območju ugotovijo primere, kjer bi bili otroci prizadeti zaradi staršev, ki pijančujejo

Svet za varstvo družine pa naj temeljiteje ukrepa v navedenih primerih.

4. Da bi olajšali državljanom izpolnjevanje obveznosti do prijavno-odjavne službe, naj krajevni odbori v oddaljenih krajih proučijo možnosti in predlagajo ljudskemu odboru kje in kako naj se uredi taka služba v posameznih vaseh.

5. Svet za šolstvo naj zagotovi, da bodo v vseh šolah predavanja o naslednjih temah:

- a) o cestno prometni disciplini,
- b) o nevarnostih rokovanja z najdenim strelivom in eksplozivnimi predmeti,
- c) o varnosti pred požari in
- d) o čuvanju javnih naprav in nasadov.

6. Kino »Zvezda« Idrija naj zagotovi, da ne bodo šoloobvezni otroci obiskovali večerne kinopredstave.

7. Pristojni organi naj zagotovijo, da bodo podjetja in ustanove upoštevali predpise ob sprejemanju delavcev in uslužbencev v službo. Še so primeri, da podjetja sprejemajo v službo delavce, ki nimajo delavskih knjižic, brez privoljenja Posredovalnice za delo.

8. Pristojni organi naj še bolj nadzorujejo promet z živino. Kmetovalci naj tudi sami skrbijo, da bo ta promet nadzorovan. Tako bomo skupno preprečevali širjenje nalezljivih živalskih bolezni, ki lahko povzročijo veliko škodo našemu kmetijstvu

Imenovanja:

Zaradi zmanjšanja števila uslužbencev v Krajevnem uradu Črni vrh je bila tov. Marija Habe razrešena dolžnosti v. d. šefa Krajevnega urada Črni vrh in namesto nje je bil imenovan za v. d. šefa Krajevnega urada Črni vrh tov. Milan Leban.

Ker je tov. Pavel Eržen iz Spodnje Idrije prezaposlen z drugimi dolžnostmi, je bil razrešen članstva Sveta za splošno upravo in notranje zadeve. Namesto njega je bil imenovan tov. Marijan Likar, delavec Rudnika živega srebra Idrija.

Za zastopnika občinskega ljudskega odbora v upravnem odboru Doma onemoglih Spodnja Idrija je bila imenovana tov. Frančiška Golob.

PROSVETA

PROSLAVA DNEVA REPUBLIKE

Dan republike, 29. novembra, so v Idriji proslavili na večer pred praznikom s slavnostno akademijo. Predsednik občine Lado Božič je v svojem govoru orisal pomen praznika, nato pa je govoril o gospodarskem položaju občine, pri čemer je analiziral uspehe in neuspehe, ki smo jih dosegli v zadnjem času. Ostali del programa so dopolnili recitatorji. Predstavil se nam je tudi pomnoženi orkester DPD »Svobode«, ki je zelo dobro in ubrano odigral več skladb. Ta nastop nam je zopet enkrat pokazal, da ima Idrija še vedno zadostno število dobrih godbenikov, ki bi morali večkrat javno nastopati ter tako dvigati in poživljati prosvetno življenje mesta.

S. L.

ŠOLSTVO

BRUCOVSKI VEČER V IDRJI

Idrijski študentje so 1. decembra 1956 priredili v čast novincem dobro pripravljen brucovski večer v hotelu »Nanos«. Svečani del je bil toliko pomembnejši, ker so tokrat opravili brucovski izpit prvi maturantje idrijske višje gimnazije. Pred zelenim carstvom se je javilo 10 brucov, ki so po uspešno opravljenih izpitih prisegli v idrijskem dialektu. To svojevrstno prisego navajamo v celoti:

»Mi, ta narbel zabiti limlni v tem prelipmu kuotlu, svečanu in z risnimi frisi, s sauzami ginjenast u ačih, prsigama pr suajih praznih batih, pr idrski kamšt, pr starmu magazinu, pr žlikrafih, pr ta naui teleferik, pr idrskih kumštajgarih, pr rankmu javnmu skritu, de se bama zmirej in pausatu držal svetlih tradicij idrskih starih bajt, de bama zatu, de bu bel gvišnu iz nas kej ratalu, usak litnk dvakat panaulal, de bama zatu, de bi ratal bel kumštni, usaj ankat prebekslel iz ane fakultete na druga, de bama aktionu sadelval u klubu idrskih akademikov »Štipendija«, use da takat, duakar bama ad občine dabival štipendije, de bama vas suj trud ulažil u dilu za ahranitu stare bašerije.«

Ostali del programa je potekal točno po najstarejših tradicijah brucovanja: najprej se je napil bruc-major, nato stare bajte, potem godba, nato bruci in nazadnje tudi precej ostalih gostov. Mrtvih in ranjenih ni bilo, nekaj laže obolelih pa so mamice drugi dan ozdravile s kamillicami.

Sedaj pa šalo na stran: mnogo resnih Idrižčanov je brucovsko prisego razumelo tako, da bodo študentje vložili ves svoj trud v čimbolj intenziven študij, da bomo čimprej dobili vsaj nekaj visokokvalificiranih delavcev, ki jih mesto nujno rabi in jih zato tudi štipendira. Čas bi tudi bil, da bi naši akademiki že začeli sodelovati tudi v javnem življenju, ker, odkrito povedano, Idrija od njih do sedaj še ni imela nič, če odštejemo morda nekaj veselic.

S. L.

NAŠI PRVI DIPLOMANTI

Našim prvim diplomantom na ljubljanski univerzi, ki so začeli s študijem po vojni, Anici

Berčič (slavistika), Francu Likarju (rudarstvo, pri rudniku Banoviči), Jožetu Karčniku (matematika), sta se v zadnjem času pridružila brata Franc Tratnik (gradbena, okraj Koper) in Marijan Tratnik (rudarstvo, rudnik Ljubija). Iskreno čestitamo!

TELESNA VZGOJA

»RUDARJEVI« TEKAČI NA POKLJUKI

Dne 6. januarja 1957 so se udeležili štirje smučarji tekači ŠD »Rudar« mednarodnih tekem v teku na 14 km na Pokljuki, ki jih je organizirala Gorenjska smučarska podzveza. Naši udeleženci so se znašli pred elito slovenskih tekačev in seveda niso mogli doseči večjega uspeha. Nastopilo je 28 tekmovalcev. Član našega društva Marijan Podgornik je dosegel čas 1,18.21 in s tem 22. mesto. Vlado Miklavič je bil s časom 1,20.27 triindvajseti, Cveto Poljanec pa je moral odstopiti, ker se mu je pokvarila smučka. Med mladinci je nastopilo 24 tekmovalcev, naš tekač Marijan Mikuž, ki je edini imel možnost za boljši uspeh, pa je zlomil smučko.

S. L.

SLALOM ŠD »RUDARJA«

Zadovoljive snežne razmere je dne 13. januarja 1957 izkoristilo ŠD »Rudar« za organizacijo društvenega slaloma pod Kacijanarjem nad Idrijo. Tekma se je odlikovala po tem, da je večina tekmovalcev spustila vratca in so bili zato diskvalificirani. Proga je bila dolga 300 m in je imela 120 m višinske razlike ter 35 vrat. Prevozili so jo dvakrat.

Med člani je zmagal Vlado Miklavič s časom 1.56, drugi je bil Peter Logar s časom 2.16. Nastopilo je 8 tekmovalcev.

Mladincev je nastopilo 12. Zmagal je Dušan Poljanšek s časom 2,20.1 pred Ivanom Ličem z 2,50.1 in Radom Rijavcem s 3,05.2.

To tekmovanje je pokazalo, da se začenjajo uveljavljati mladi tekači, ki se bodo že letos resno uvrstili med prva mesta.

S. L.

OBČNI ZBOR ŠD »RUDARJA«

Dne 30. decembra 1956 je bil redni letni občni zbor našega športnega društva. Tudi tokrat se je odzvalo njegovo članstvo skoraj v celoti. Po opravljenih začetnih formalnostih je podal predsednik Franci Didič izčrpno poročilo o delu društva med poslovnim letom. Društvo je štelo 83 članov, od katerih so vsi ali tekmovalci ali pa funkcionarji. Upravni odbor je imel 12 sej, kjer je obravnaval vso problematiko društva. Kritično je nato ocenil delo društva in posameznih sekcij. Nato so sledila poročila načelnikov sekcij: za nogometno je poročal Jože Pajer, za smučarsko Vlado Miklavič, za namiznoteniško Milan Miklavič. Ker smo v našem listu sproti poročali o posameznih prireditvah, jih na tem mestu ne bomo ponovno navajali. Dopolnimo naj samo, da se je namiznoteniška sekcija udeležila odprtega turnirja v Ljubljani dne 22. aprila, kjer je pri tekmovanju moštev dobila za nasprotnika že v prvem kolu eno najmočnejših ljubljanskih moštev in je izpadla.

Tudi na primorskem prvenstvu v Gorici od 28. do 30. novembra naši tekmovalci še niso bili kos tekmovalcem iz Gorice in Kopra ter so dosegli samo povprečne rezultate. Tekmovanja pa so pokazala, da ima Idrija tudi na tem področju nekaj dobrih tekmovalcev in če bi imeli možnost za redno vadbo, bi lahko kmalu kaj več dosegli.

Iz blagajniškega poročila Dimitrija Trohe je bilo razvidno, da je imelo društvo med letom din 418.633 in din 363.744 izdatkov. Rezerva din 54.889, ki je ostala v blagajni, je zelo skromna, če računamo, da je pred vrati zimska sezona. Dotacije društvu so znašale din 340.000.

Pri volitvah je bil izvoljen v glavnem dose-danji odbor: predsednik Franc Didič, podpredsednik Alojz Boškin, tajnik Stanko Klavčič, blagajnik Dimitrij Troha, gospodar Franc Vidmar, načelnik nogometne sekcije Jože Pajer, smučarske sekcije Vlado Miklavčič, namiznoteniške sekcije Milan Miklavčič, odbojcarske sekcije Silvij Blaj, odbornika: Ivo Logar, Rafael Poljanec.

Razprava, ki se je razvila po poročilih, je nakazala tudi smernice za nadaljnje delo. Važen se nam zdi poudarek predsednika občine Lada Božiča, da bo občina prevzela v svoje upravljanje športne objekte v mestu, zato je novo telovadišče, ki je bilo zgrajeno v teku leta, na razpolago tudi »Rudarju«. Vse sile pa bo treba napeti, da bo pravočasno končano tudi igrišče pri Likarci, ker bomo prav letos praznovali 60-letnico ustanovitve prvega telesnovzgojnega društva v Idriji, pri čemer bo moral sodelovati tudi »Rudar«.

S. L.

ŠD »RUDAR« NA DRŽAVNEM PRVENSTVU V SMUČARSKIH TEKIH

Od 21. do 24. februarja je bilo na Pokljuki državno smučarsko prvenstvo v klasičnih disciplinah. Kot zastopniki Primorske smučarske podzveze so odšli na to tekmovanje tudi tekmovalci našega ŠD »Rudarja«, čeprav na tem najtežjem tekmovanju nismo mogli pričakovati večjih uspehov. Med mladinci je Marijan Mikuž dosegel s časom 41.56 zadovoljivo 26. mesto med 38 tekmovalci, ki so tekli na 10 km dolgi progi.

Med 38 člani je Jože Podobnik dosegel 21. mesto s časom 55.33 in zaostal za 9.24 minut. Tekli so na 15 km dolgi progi.

V štafeti 3 x 5 km so mladinci Rafael Bačnar, Julij Sulgaj in Marijan Mikuž prišli na 10. mesto s časom 1,11.42 ter pustili za seboj 5 štafet, za zmagovalno štafeto pa so zaostali za dobrih 9 minut.

V štafeti članov na 4 x 10 km, kjer so tekli Marijan Podgornik, Pavel Franko, Jože Erjavec in Jože Podobnik, je prispelo na cilj 7 štafet. Naša je bila zadnja s časom 2,23.41 ter je za zmagovito štafeto zaostala 27.41 minut.

Če upoštevamo, da smo se letos prvič udeležili državnega prvenstva z dostojnim številom tekmovalcev in našli priključek z najboljšimi društvi v državi, smo lahko z rezultati kar zadovoljni.

S. L.

OBČNI ZBOR TVD »PARTIZAN« ČRNI VRH

TVD »Partizan« Črni vrh štejemo med najbolj delavna društva naše občine, kar se je pokazalo tudi na rednem letnem občnem zboru dne 17. februarja 1957, na katerem se je zbralo 95 pripadnikov. Društvo ima 184 članov, od katerih je 143 telovadcev, ki vadijo v šestih od-

delkih. V teku leta so imeli 1.088 vadnih ur s skupno udeležbo 11.213. Društvo še zelo primanjkuje primerne orodja, saj so morali na primer met krogle vaditi z navadnim kamnom, met kopja pa s fiziološko. Kljub temu pa statistika prikazuje 10 prireditvev, na katerih so sodelovali in dosegli tudi nekaj prav lepih uspehov.

Tudi za leto 1957 so si sestavili podroben program dela, ki je porazdeljen na posamezne mesece.

Končno je bil izvoljen tudi nov upravni odbor: predsednik Simon Kavčič, podpredsednik Zdeno Lampe, tajnik Ivan Fabjan, načelnik Bojan Križaj, načelnica Marija Blažko, blagajnik Alojzija Simčič, gospodar Jože Cei, saniteta Vincenc Rupnik, propaganda Anton Bahor.

S. L.

OBČNI ZBOR TVD »PARTIZAN« IDRJA

TVD »Partizan« Idrija je podalo obračun lanskega leta na občnem zboru dne 19. januarja 1957. Iz poročila predsednika Denisa Primožiča posnemamo, da ima društvo 273 pripadnikov, od katerih 54% redno obiskuje telovadbo. Med letom si je društvo uredilo krasno letno telovadišče, kjer ima sedaj mladina možnost, da si krepki svoje telo in zdravje. Zaradi pomanjkanja vaditeljskega kadra je društvo zadnja leta precej pešalo, zadnje čase pa lahko opazimo, da je prebolelo krizo in da se krepko postavlja na svoje noge in razvija vedno večjo dejavnost.

Iz poročila načelnika Stanka Murovca posnemamo, da je redno vadilo 273 pripadnikov, ki so imeli 151 vadbenih ur s skupno udeležbo 10.125. Kronika izkazuje 12 prireditvev. Posebno poglavje je posvečeno jubilejnim prireditvam ob letošnji 60-letnici prvega telesnovzgojnega društva v Idriji, ob koncu pa so tudi letos sestavili listo desetih najboljših pripadnikov društva, kjer pa se ne upoštevajo samo tehnični rezultati, ampak tudi disciplina in predanost društvu: 1. Emil Jereb, 2. Julij Kržišnik, 3. Nada Hladnik, 4. Irena Carl, 5. Saško Logar, 6. Bruno Golob, 7. Ivan Gruntar, 8. Ivan Suban, 9. Sandi Carl, 10. Majda Poženel.

Iz razprave omenjamo opozorilo zastopnika Tomaža Šavnika, da partizanska društva nikakor ne morejo delati po sekcijah telovadbe ločeno, ker morajo vedno imeti pred očmi splošno telesno vzgojo kot celoto. Predvsem pa je želel društvu, da bi letos čimbolj skrbno pripravilo jubilejne prireditve, za katere je povsod veliko zanimanje. Predsednik občine Lado Božič je omenil, da je občina že prevzela v upravljanje prvi telovadni objekt, letno telovadišče in da bo letos treba napeti vse sile za dokončanje igrišča pri Likarci.

Pri volitvah so bili soglasno izvoljeni: predsednik Denis Primožič, podpredsednik Stanko Murovec, načelnik Franc Hladnik, podnačelnik Viktor Gabršček, člana vaditeljskega zbora Srečko Kogej in Julij Kržišnik, blagajnik Salvator Caruso, načelnica Marija Logar, podnačelnica Iva Hladnik, gospodar Ludvik Kovačič, tajnica Marijanca Lazar, člana Toni Troha in Jože Modrijan.

S. L.

LEP USPEH »RUDARJEVIH« SMUČARJEV

Sosednje TVD »Partizan« Dolenji Logatec je letos priredilo pokalne smučarske tekme, katerih so se udeležili tudi smučarji našega ŠD »Rudarja« in dosegli najlepši uspeh. Pri pregledu rezultatov lahko ugotovimo, da so se najbolj

odrezali tekači, nekoliko slabše alpski vozači, medtem ko so skakalci prišli komaj na 6. mesto. V skupni oceni je naše društvo nabralo 951 točk in s tem doseglo prvo mesto in prehodni pokal. Na drugo mesto je prišel Dolenji Logatec z 831 točkami, na tretje mesto pa »Usnjar« iz Vrhnike s 669 točkami. Skupno je tekmovalo 11 društev.

To tekmovanje nam je še enkrat jasno pokazalo, da se bo moralo naše društvo v bodoče še bolj nasloniti na sosednja društva na oni strani nekdanje državne meje in navezati z njimi najtesnejše sodelovanje. S. L.

NAŠI SMUČARJI NA REPUBLIŠKEM PRVENSTVU

V dneh od 2. do 3. marca je bil V. zlet gorenjskih smučarjev, kateremu je bilo priključeno tudi letošnje republiško prvenstvo v vseh disciplinah. Tudi naše SD »Rudar« je poslalo na prvenstvo dovolj močno ekipo, ki je zastopala primorske smučarje. Lahko smo zadovoljni samo z uspehom naših tekačev: med njimi je prišel Jože Podobnik v teku na 15 km s časom 1,02.51 na 13. mesto, Jože Erjavec pa s časom 1,06.41 na 14. mesto, Ivo Logar pa je bil diskvalificiran. V veleslalomu pa naši tekmovalci iz nerazumljivih razlogov sploh niso nastopili.

Mnogo večji uspeh pa so na tem zletu dosegli sankarji, ki so bili poslani v Bohinj predvsem zaradi opazovanja sankarskih tekem. V prvenstvu z navadnimi sanmi je mladinec idrijskega »Partizana« Dani Lampe dosegel prvo mesto in postal republiški prvak za leto 1957, medtem, ko je Viktor Crnobrnja zasedel častno 5. mesto. S. L.

Š A H

BRZOTURNIR ZA PRVENSTVO SLOVENSkih MEST

Dne 9. decembra 1956 je bil v Ljubljani tretji brzopotezni turnir za prvenstvo slovenskih mest. Udeležila se ga je tudi Idrija, ki je med 18 udeleženci, ki so igrali na 8 deskah, dosegla zadnje mesto.

Posamezni naši zastopniki so dosegli naslednje rezultate: Dmitar Vezmar 4, Janko Šinkovec 6 in pol, Tone Troha 4 in pol, Viktor Crnobrnja 6, Danilo Sever 3, Milan Miklavčič 3, Dušan Piriš 2, Momčilo Slavič 3 in pol točke.

Če upoštevamo, da se je naše mesto prvič udeležilo tega turnirja in da so naši člani prvokrat igrali na brzopoteznem turnirju, moramo biti za letos zadovoljni in upati, da bo prihodnje leto bolje. S. L.

OBČNI ZBOR ŠAHOVSKEGA DRUŠTVA IDRIJA

Šahovsko društvo Idrija je imelo svoj redni letni občni zbor 21. decembra 1956. Združen je bil z otvoritvijo šahovskega doma v Prelovčevi ulici. Občni zbor je bil zelo dobro pripravljen, udeležba pa žal ni bila polnoštevilna.

Tajnik Srečko Logar je poročal, da je število članstva naraslo od 26 v prejšnjem letu na 50, od tega je 26 mladincev. Društvo ima v svojih vrstah 7 tretjekategorikov, 23 četrtekategorikov in 20 nekategoriziranih šahistov. Po kronološkem redu je poročal o prireditvah, o katerih smo v našem listu sproti poročali. Omenil je tudi, da je naše društvo največ pripomoglo

k ustanovitvi Okrajnega šahovskega odbora Nova Gorica, ki ima svoj sedež v Idriji in ki se zelo trudi za dvig šaha v našem okraju. Za svoj največji uspeh pa šteje društvo današnjo otvoritev šahovskega prostora, ki je zelo lično urejen in kjer bo posebno naša mladina imela najlepšo priliko za koristno razvedrilo.

Iz blagajniškega poročila je bilo razvidno, da je imelo društvo med letom 83.320 din dohodkov in 53.755 din izdatkov.

Med razpravo o poročilih je zastopnik Šahovske zveze Slovenije tajnik Ernest Kapus društvu iskreno čestital k doseženim uspehom ter izjavil, da je bilo sicer bogato tajnikovo poročilo celo preskromno. Želel je, da bi zgledu idrijskega društva sledili tudi ostali šahisti v našem okraju. Pohvalne besede je izrekel nato tudi predsednik idrijske občine Lado Božič, ki je želel društvu še nadaljnjih uspehov in da bi se uveljavilo tudi na turnirjih izven okraja.

V imenu nadzornega odbora je poročal inž. Franc Urbas in predlagal odboru razrešnico s pohvalo. Predlog je bil soglasno sprejet.

Pri volitvah je bil nato izvoljen v glavnem dosedanji odbor: predsednik Danilo Sever, podpredsednik inž. Dušan Piriš, tajnik Srečko Logar, blagajnik Stanko Klavčič, tehnični vodja Tone Troha, pomočnik Dmitar Veznar, mladinski šah Viktor Crnobrnja, ženski šah Ivanka Nagode, gospodar Momčilo Slavič. Nadzorni odbor: inž. Franc Urbas, Milan Miklavčič in Stanko Kikelj. Disciplinsko razsodišče: inž. Stanko Mazi, inž. Anton Jager in Franc Skovina.

Slednjič je bil sprejet še obširen program dela in tekmovanj za leto 1957. Ker si je društvo z otvoritvijo svojega doma ustvarilo najboljše pogoje za nadaljnje delo, smo prepričani, da se bo že v letošnjem letu dvignila tudi kvaliteta šahovske igre. S. L.

DVA TURNIRJA NA GIMNAZIJI

Naša gimnazijska mladina kaže vedno večje zanimanje za šah. Dne 15. januarja je končala kar dva turnirja, ki sta štela po 12 igralcev in sta dala naslednje rezultate:

1. Lucijan Podkrajšek	10 točk, 83,3%/o
2. Sergej Pelhan	10 " 83,3%/o
3. Srečko Beričič	9 " 75,0%/o
4. Milan Svetič	6,5 " 54,2%/o
5. Silvij Knap	5 " 41,7%/o
6. Ivan Gantar	5 " 41,7%/o
7. Ludvik Gruden	5 " 41,7%/o
8. Ivan Seljak	5 " 41,7%/o
9. Rafael Uršič	5 " 41,7%/o
10. Marijan Carl	4,5 " 40,0%/o
11. Marijan Pirc	2 " 16,6%/o
12. Igor Uršič	0 " 0%/o

Ker je na tem turnirju nastopilo 6 četrtekategorikov, je Okrajni šahovski odbor priznal IV. kategorijo Milanu Sveticu, Ivanu Gantarju, Ludviku Grudnu in Rafaelu Uršiču.

1. Jurij Jereb	9 točk, 75,0%/o
2. Ivan Suban	8,5 " 71,0%/o
3. Branko Velikajne	8 " 66,6%/o
4. Rado Rijavec	7,5 " 62,5%/o
5. Igor Didič	6 " 50,0%/o
6. Boris Gruden	5 " 41,7%/o
7. Radovan Lipužič	5 " 41,7%/o
8. Stanko Zajc	4,5 " 40,0%/o
9. Franc Pelis	2,5 " 21,0%/o
10. Ignac Pišlar	2 " 16,6%/o
11. Mirko Carl	1 " 8,3%/o

Okrajni šahovski odbor je priznal IV. kategorijo prvim šestim. S. L.

DRUŠTVENO PRVENSTVO ZA LETO 1957

Dne 4. marca 1957 se je končal društveni turnir za prvenstvo posameznikov, ki nam je letos dal kar 5 prvakov na podlagi naslednjega rezultata:

	toč.	%
1. do 5. Dmitar Vezmar, III. kat.	7.5	68.2
Viktor Crnobrnja, III. kat.	7.5	68.2
Milan Miklavčič, III. kat.	7.5	68.2
Tone Troha, III. kat.	7.5	68.2
Danilo Sever, III. kat.	7.5	68.2
6. inž. Dušan Piriš, III. kat.	7	63.6
7. do 8. Momčilo Slavič, IV. kat.	4.5	41.-
inž. Stanko Mazi, IV. kat.	4.5	41.-
9. Ivan Suban, IV. kat.	4	36.4
10. Ivan Polšak, IV. kat.	2.5	23.-
11. do 12. Franc Skomina, IV. kat.	2	18.2
Lucijan Podkrajšek, IV. kat.	2	18.2

Okrajni šahovski odbor je ugotovil, da so potrdili III. kategorijo: Dmitar Vezmar, Viktor Crnobrnja, Milan Miklavčič, Tone Troha in inž. Dušan Piriš.

Pravo moč naših šahistov bo torej pokazal še letni turnir za prvenstvo Idrije. S. L.

LOVSTVO IN RIBIŠTVO

OBČNI ZBOR RIBIŠKEGA DRUŠTVA

Naše Ribiško društvo je imelo svoj redni občni zbor dne 6. januarja. Ugotovili smo, da ima društvo 48 članov, od katerih je bilo prisotnih 35. Velika agilnost društva je razvidna že iz dejstva, da so imeli 19 rednih sej. Zaradi nediscipliniranosti pri odlovu so morali med letom enega člana izključiti, dva pa kaznovati z opominom.

Poročila odbornikov so govorila večinoma o novi ribji valilnici, kjer imajo že 200.000 iker, 150.000 pa imajo pripravljenih za osmukanje. Prve ribice že dobivajo očke in bodo torej kmalu godne za življenje v prostih vodah. Načrt za letošnje leto predvideva izvalitev 250.000 postrv in 100.000 lipanov ter vzgojitev 5.000 mladice. Vse pa kaže, da se bo dalo ta načrt tudi preseči. Društvo je še v letu 1956 potrošilo 426.260 dinarjev za ribji zarod, letos pa takih izdatkov ne bo več. Društvo ima v svoji upravi 50 ha voda, od katerih pa je bilo 40 ha v spodnjem toku Idrije uničenih. Ta revir so morali med letom očistiti požrešnih klenov in se sedaj zelo naglo popravlja. Računajo, da bo v začetku leta 1958 že zopet odprt za lov.

Pri volitvah je bil v glavnem izvoljen dosejanski odbor: predsednik Ljubo Kolakovič, podpredsednik Ludvik Vončina, tajnik Janez Mauser, blagajnik Milan Ferjan, gospodar Tone Jerreb, pomočnik gospodarja Franc Eržen. Člani pa so: Milan Poženeš, Anton Prebil in Pavle Novak. Nadzorni odbor: Stanko Strnad, Srečko Novak in Ivan Eržen. Disciplinsko razsodišče: Ljubo Kolakovič, Franc Eržen in Milan Poženeš.

Nazadnje je društvo še nagradilo one ribiče, ki so se med letom najbolj izkazali pri društvenem delu in gradnji ribje valilnice. Franc Eržen, Anton Jerreb in Ludvik Vončina so prejeli po 10.000 din, Ljubo Kolakovič 8.000, Janez Mauser pa 7.000 din nagrade.

Društvo je zaslužilo letos vso pohvalo. Z vztrajnim delom bo kmalu pridobilo našim vedom oni sloves, ki so ga nekoč že uživale in bo doprineslo velik delež k razvoju tujskega prometa v našem mestu in okolici. S. L.

OTVORITEV RIBJE VALILNICE V IDRJI

Ribiško društvo v Idriji je dne 1. decembra 1956 zaključilo svoje marljivo delovanje v preteklem letu z otvoritvijo ribje valilnice.

Idrijske vode so v preteklosti slovele po velikem bogastvu, ki pa je zaradi nepravilnega gospodarjenja zelo pešalo. Katastrofa, ki je začela leta 1953 spodnji tok Idrije, od rudniške žgalnice do izliva v Sočo, je prisilila naše ribiče, da so začeli resno razmišljati o izboljšanju položaja. Ko so po obojestranski uvidevnosti rešili z rudnikom problem odškodnine, so se odločili, da zgradijo v mestu novo ribjo valilnico. V ta namen so izbrali potok v Zaspani grapi, ki je po analizi pokazal, da ima najboljšo vodo za ribji zarod. Dela so se takoj lotili in ga dovršili v rekordnem času. Tako je Idrija pridobila svojevrstno stavbo, ki ima v pritličju vse potrebne priprave za smukanje rib in gojitev iker, v prvem nadstropju pa čedno stanovanje za ribogojca in društveno sobo. Pred stavbo so trije manjši bazeni, kjer začasno hranijo nalovljene ribe.

Kapaciteta ribje valilnice je preračunana na pol milijona mladice, z nekaterimi dopolnitvami pa se bo mogla povečati tudi na milijon. V času otvoritve je bilo v valilnicah že okoli 150.000 iker, iz katerih se bodo kmalu izlegle prve mladice, ki bodo spuščene v naše vode, da jih zopet oplodijo. Investicijski del gradnje je znašal okoli 4 milijone dinarjev, vendar moramo k tej vsoti prišteti tudi precejšnjo vrednost, ki je nastala s prostovoljnim delom naših članov.

Predsednik društva Ljubo Kolakovič je najprej orisal pomen ribje valilnice, nato pa je tajnik Janez Mauser poročal o gradnji in o bodoči vlogi zgradbe. Dolenji tok Idrije so v tem času očistili trdoživih klenov, da bo mogoče oploditi vodo s plemenito ribo postrvjo in delno tudi z lipani. Žal pa niso očistili vode tudi sosedje Tolminci, tako bo ogrožen tudi idrijski revir. Otvoritvi je prisostvoval predsednik občinskega ljudskega odbora Lado Božič, ki je marljivim ribičem iskreno čestital k doseženemu uspehu in poudaril, da je nova zgradba zelo pomembna za gospodarsko rast mesta, posebno pa za razvoj tujskega prometa. S. L.

TEHNIKA

OBČNI ZBOR RADIO KLUBA

Idrijski Radio klub je imel redni letni občni zbor dne 27. januarja 1957, na katerem se je zbralo vseh 23 članov, in se je odlikovalo po temeljitem in kritičnem poročilu, katerega je podal predsednik Mirko Šebenik, tako da so se člani lahko temeljito pogovorili o dobrih in o slabih straneh dela v preteklem letu in o smernicah za delo v novem letu.

Društvo je bilo ustanovljeno že leta 1952, vendar ni moglo dosegati vidnejših uspehov ter je več ali manj obstajalo samo na papirju. Preteklo leto pa pomeni veliko prelomnico, ker je društvo začelo izvrševati vse naloge, ki jih je prevzelo, čeprav razpolaga z zelo skromnimi aparaturnami in orodjem. Člani so se predvsem trudili, da bi svoje aparature izboljšali in odstranili napake, ki jih sproti ugotavljajo. Z večjim ali manjšim uspehom so sodelovali pri vseh večjih proslavah v Idriji in okolici, čeprav so jim nekateri poskusi vzpostavljanja zvez odpovedali. Uspelo pa jim je vzpostaviti 1760 zvez s 56 državami. Tako je največ uspehov dosegla

sprejemno-oddajna postaja, medtem ko je bila UKV sekcija še zelo šibka.

Za letošnje leto so si napravili obširen program, ki pa sloni na izboljšanju materialnih pogojev in predpostavlja tudi boljše prostore, kjer bi se dejavnost kluba prosteje razmahnila, zato bo težko izvedljiv. Največja želja društva je, da bi v delo vključili čim več mladine.

Pri volitvah je bil izvoljen naslednji upravni odbor: predsednik Franc Bezeljak, tajnik Mirko Sebenik, blagajnik Marijan Kos, gospodar Mirko Božič, vodja sprejemno-oddajne sekcije Anton Erjavec, vodja UKV sekcije Pavel Pivk. Nadzorni odbor: Franc Lapajne, Jože Rupnik. S. L.

METODA PRIDOBIVANJA URANA IZ SKONCA SKRILAVCEV V IDRJI

Inženir Vladimir Logomerac je poklonil našemu muzeju dve publikaciji, ki se nanašata v glavnem na pridobivanje urana iz skonca skrilačev v Idriji. Prva publikacija je bila objavljena na mednarodni konferenci za miroljubno uporabo atomske energije v Ženevi, druga pa v založbi »Glasnika kemijskega društva« v Beogradu. Obe publikaciji opisujeta kemično sestavo rudnine skonca skrilačev, iz katerih že preko 450 let pridobivajo v Idriji živo srebro in ki vsebujejo tudi 136 gramov urana na tono. Podrobni opisi raznih preizkušenih metod in podrobne analize, ki so bile uspešno opravljene v idrijskem laboratoriju, presegajo okvir našega lista. Darovatelju pa se za poklon najlepše zahvaljujemo. S. L.

OBČNI ZBOR GASILSKEGA DRUŠTVA V IDRJI

Prostovoljno gasilsko društvo v Idriji je imelo redni občni zbor dne 16. decembra 1956. Iz poročila upravnega odbora posnemamo, da šteje društvo 32 članov, 5 članic in 15 pionirjev. Med letom so bile nabavljene predpisane uniforme tudi za pionirje, tako da so sedaj vsi pripadniki primerno oblačeni. Večji del poročila upravnega odbora se je nanašal na svečanosti ob 65-letnici društva, o katerih smo v našem listu že poročali. Z veseljem so gasilci ugotovili, da tudi v preteklem letu ni bilo nobenega požara, zato operativno niso mogli posegati. V teku leta so imeli 19 vaj z 90% udeležbo.

Za dolgoletno službovanje pri gasilcih pa so prejeli značke: Pavel Rupnik za 30 let, Ludvik Tušar za 25 let, Vili Lapajne za 15 let ter Stanislav Krapež, Josip Reven in Jožef Rupnik za 10 let. S. L.

USTANOVNI OBČNI ZBOR ZDRUŽENJA ŠOFERJEV IN MEHANIČEV V IDRJI

Ustanovni občni zbor je bil dne 27. januarja 1957, ki je bil zelo dobro obiskan. V združenje se je vpisalo 72 članov, večinoma poklicnih šoferjev in avtomehaničev, nekaj pa je tudi šoferjev-amaterjev.

Pomen in namen združenja je obrazložil zastopnik republiškega združenja, zastopnik notranje uprave pa je podal poročilo o prometu in o nezgodah v naši občini v letu 1956 ter ugotovil, da je bilo še v letu 1955 v našem okraju

samo 87 prometnih nezgod, v letu 1956 pa je že naraslo na 123, kar je posledica naglo naraščajočega prometa. Vzrok za te nezgode pa je največkrat neupoštevanje pravil, nepazljivost voznika in 6 jih je bilo zaradi vpliva alkohola.

Zivahna razprava, ki se je razvila po referatih in sprejetju pravil, nam daje jamstvo, da se bo združenje dobro razvijalo in da bo prineslo mnogo koristi posebno pri vzgoji mladih kadrov.

Pri volitvah je bil izvoljen za predsednika Franc Brence, za tajnika Adolf Kobal, za blagajnika Drago Zakonjšek, za člane upravnega odbora Lojze Boškin, Franc Mažgon, Stanko Krapš, Rafael Seljak, Virgilij Ozebek in Milan Babuder, v nadzorni odbor pa Anton Vončina, Janko Tušar in Slavko Kobal.

OBČNI ZBOR OBČINSKE GASILSKE ZVEZE V IDRJI

Občinska gasilska zveza je imela občni zbor dne 24. februarja 1957, s katerim so zaključili tretje poslovno leto. Ozemlje idrijske občine obsega 31.797 ha ter ima eno mesto in 25 vasi in naselij s skupaj 13.000 prebivalci. Na njem deluje 6 prostovoljnih gasilskih društev in eno industrijsko gasilsko društvo pri rudniku v Idriji. Tako pride na eno društvo povprečno po 3,7 naselij s povprečno 1.714 prebivalci. To bi nekako zadostovalo, če bi ozemlje ne bilo preveč hribovito in težko dostopno, kar zelo povečuje požarno nevarnost.

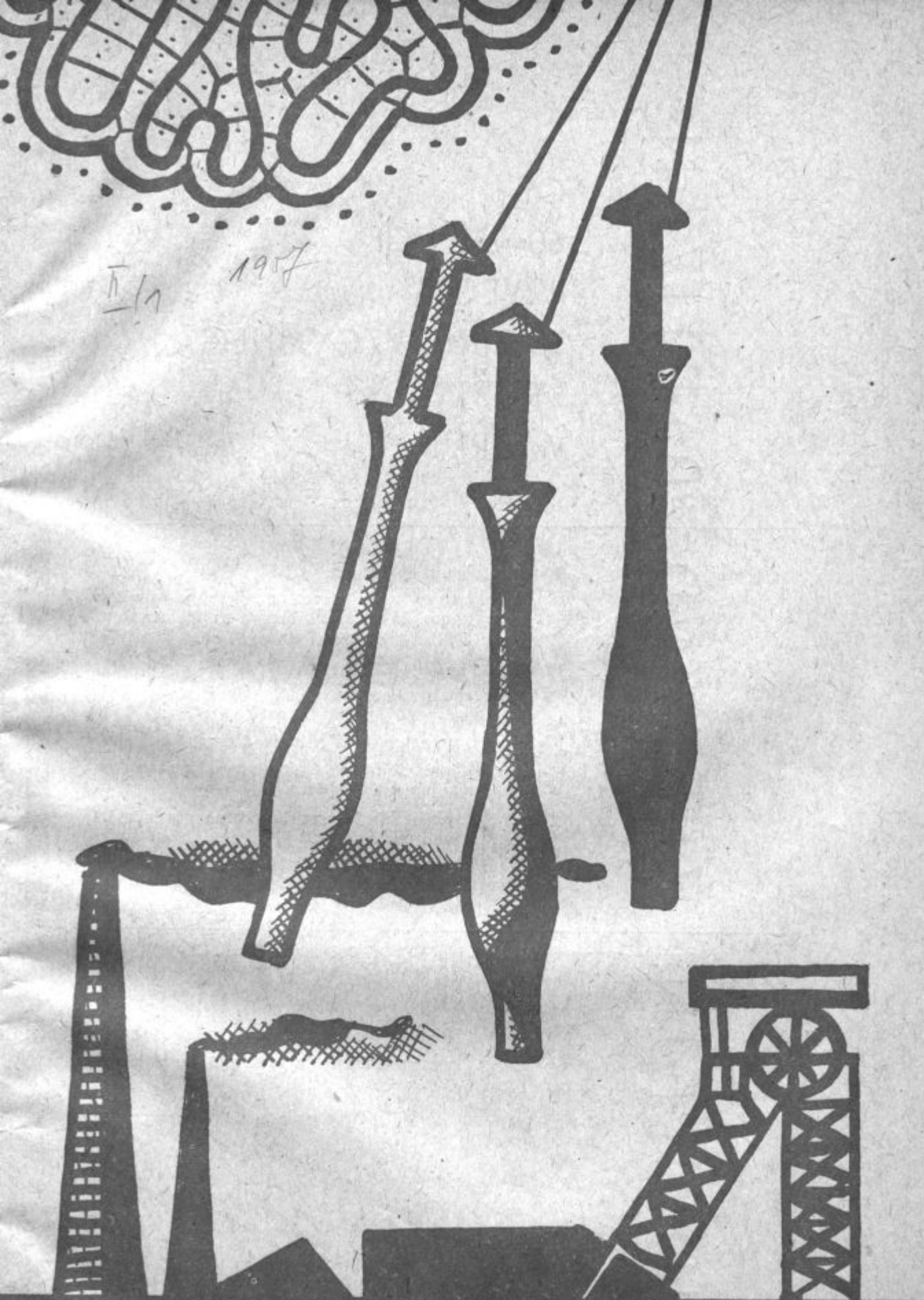
Vsa društva štejejo skupno 203 operativne člane, 22 operativnih članic, 20 mladincev, 5 mladink, 36 pionirjev, 26 rezervnih članov, 10 zaslužnih članov in 10 ostalih članov, skupno torej 329 članov, kar tvori 2,5% celotnega prebivalstva. Po kvalifikaciji je 6 častnikov, 14 podčastnikov, 85 izprašanih gasilcev, 15 šoferjev, 17 strojnikov in 226 ostalih. Statistični podatki pa nam tudi povedo, da je večina starejšega članstva, medtem ko je dotok mladine porazno majhen. Žalostno je tudi dejstvo, da je stanje kvalificiranih gasilcev v primeri z ne-kvalificiranimi zelo negativno.

Vsa naša društva so letos sodelovala pri proslavi 65-letnice Gasilskega društva Idrije in 10-letnice industrijskega gasilskega društva s preko 250 aktivnimi gasilci. Zanimanje gasilcev za njihovo pripravljenost je bilo zadovoljivo, saj so imeli 95 vaj, na katerih je sodelovalo 195 gasilcev z 220 urami in 75% udeležbo. K sreči pa nismo imeli večjih požarnih katastrof, saj so društva sodelovala samo pri požaru gospodarskega poslopja v Koševniku in pri dveh dimniških požarih v Idriji.

Soglasno je bil nato izvoljen stari upravni odbor: predsednik Zori Cuk, tajnik Renat Škarabot, poveljnik Franc Tušar, podpoveljnik Franc Breitenberger, gospodar Franc Zelenc, člani Janez Rudolf, Pepca Pirc, Jakob Brelih, Ivan Menard, nadzorni odbor: Ivan Grošelj, Jože Brelih in Jože Sinkovec.

Gasilska zveza Slovenije je odlikovala s priznanjem II. stopnje Vinka Gostiša, s priznanjem III. stopnje pa Stanislava Krapša, Alojza Bogataja, Ivana Menarda, Julija Albrehta in Maksa Rupnika. Občinska zveza pa je podelila priznanje za 10-letno delo Ivanu Kovačiču in Zoriju Čuku.

II/17 1957

IDRIJSKI RAZGLEDI

»PARTIZAN«

OB
60-LETNICI
PRVEGA
TELESNOVZGOJNEGA
DRUŠTVA
V IDRIJI

ZLET TVD

Petek, 31. maja ob 17. uri:

tekmovanje v ljudskem mnogoboju društev
»Partizana« iz goriškega okraja s sodelovanjem
okoli 200 tekmovalcev.

Sobota, 1. junija ob 7. uri:

nadaljevanje tekmovanja v ljudskem mnogoboju
in tekmovanje v vajah na orodju.

Ob 14. uri: generalka za nedeljski nastop.

Ob 20. uri: telovadna akademija jubilanta s
sodelovanjem vseh oddelkov.

Nedelja, 2. junija ob 9. uri: slavnostna povorka in
nato slavnostna seja.

Ob 15. uri: TELOVADNI NASTOP pri Likarci
s sodelovanjem vseh društev goriškega okraja.

JUBILEJNI

Po nastopu prosta zabava in prijateljski sestanek
vseh nekdanjih in sedanjih članov društva.

MESTNI MUZEJ V IDRIJI

se priporoča za ogled razstavnih prostorov v gradu:
petrografske-mineraloške zbirke,
Pirnatove sobe.

Tekom leta bomo uredili tudi kraški in v oddelku NOB
»Bólnico Pavlo«.

Za ogled znamenite vodne črpalke **»Idrijska kamšt«**
dobijo obiskovalci spremljevalca na upravi muzeja v gradu.

V upravljanje je prevzel tudi znameniti zgodovinski
spomenik iz NOB **»Tiskarna Slovenija«** na Vojskem.

V prodaji ima:

kompletne I. letnike **»Idrijskih razgledov«** po din 200.—,

knjigo Janka Trošta **»Idrija, naše najstarejše rudarsko
mesto«** po din 100.—,

knjigo inž. Stanka Mazija **»Klavže nad Idrijo«** (založba
Tehniškega muzeja Slovenije v Ljubljani) po din 160.—,

brošuro inž. prof. Alberta Struna **»Idrijska kamšt«** (za-
ložba Tehniškega muzeja Slovenije) po din 20.—,

razglednice iz zgodovine Idrije **»Škafar odkrije živo
srebro«.**

Naslov: Mestni muzej v Idriji, poštni predal 11, telefon
Idrija 35, tek. račun pri Narodni banki Idrija št. 652-T-108.

MESTNI MUZEJ V IDRIJI